

Załącznik

do uchwały nr XXXI/361/05
Rady Miejskiej w Suwałkach
z dnia 26 stycznia 2005 r.

Urząd Miejski w Suwałkach

PROGRAM ROZWOJU KULTURY MIASTA SUWAŁKI NA LATA 2005 – 2010

Suwałki, 2004 r.

Zespół redakcyjny

Alicja Andrulewicz
Kazimierz Gagacki
Mirosław Jankowski

Zespół współpracujący

Maciej Ambrosiewicz
Anna Augustynowicz
Jerzy Brzozowski
Andrzej Chuchnowski
Bożena Kamińska
Maria Jolanta Lauryn
Jadwiga Nowacka
Tadeusz Radziwonowicz

Spis treści

1.	Wprowadzenie	5
1.1.	Zarys historii i przestrzennego rozwoju Suwałk	6
1.2.	Charakterystyka śródmieścia oraz zasobu obiektów zabytkowych	9
1.3.	Zabudowa śródmieścia Suwałk	11
2.	Uwarunkowania społeczno – gospodarcze wpływające na rozwój kulturalny miasta	12
2.1.	Główne cele programu	14
3.	Misja i strategiczne cele rozwoju	17
3.1.	Cele operacyjne	18
4.	Charakterystyka stanu kultury	23
4.1.	Regionalny Ośrodek Kultury i Sztuki	25
4.2.	Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej	27
4.3.	Muzeum Okręgowe	30
4.4.	Młodzieżowy Dom Kultury	31
4.5.	Państwowa Szkoła Muzyczna I i II st.	32
4.6.	Archiwum Państwowe	33
4.7.	Stowarzyszenia kultury	35
4.8.	Wydawnictwa i publikacje dotyczące miasta i regionu	37
4.9.	Miejskie i lokalne jednostki masowego przekazu	37
5.	Dziedziny upowszechniania kultury i sztuki	39
5.1.	Teatr	39
5.2.	Muzyka	40
5.3.	Taniec	40
5.4.	Plastyka i fotografia.. ..	41
5.5.	Film	41
6.	Analiza SWOT	42

7.	<i>Działania i zamierzenia</i>	44
8.	<i>Instrumenty realizacji programu</i>	53
9.	<i>Zadania realizacyjne w kulturze na lata 2005 - 2010</i>	54
10.	<i>Źródła finansowania</i>	59
11.	<i>Podsumowanie</i>	65
12.	<i>Załączniki</i>	66
13.	<i>Bibliografia</i>	70

1. Wprowadzenie

Niniejszy program został opracowany przy udziale zespołu reprezentującego suwalskie instytucje upowszechniania kultury. Został poddany społecznym konsultacjom, w tym ocenie radnych Rady Miejskiej i członków Społecznej Rady ds. Kultury przy Prezydencie Miasta Suwałk.

Był też umieszczony na stronie internetowej Miasta. Zgłoszone uwagi, sugestie i wnioski zostały uwzględnione w niniejszym opracowaniu.

Program wykorzystuje także wcześniejsze opracowania i analizy obejmujące informacje, dane oraz oceny aktualnego stanu kultury w mieście.

Sięga m.in. do dokumentów obejmujących sferę działań i problematyki w kulturze dotyczących miasta, w tym do: Programu Wojewódzkiego na lata 2004-2006, Programu Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego 2002-2006, Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Suwałki do 2015 r. oraz do Wieloletniego Planu Inwestycyjnego Miasta Suwałki na lata 2003-2007, w których to dokumentach ujęto szereg prognoz i działań m.in. w zakresie kultury.

Wykorzystano ponadto uwagi i wnioski zawarte w raporcie pt. „Postrzeganie działań kulturalnych przez mieszkańców Suwałk” z 2003 r. w oparciu o badania społeczne przeprowadzone przez Regionalny Ośrodek Kultury i Sztuki w Suwałkach.

Należy podkreślić, że „strategicznym podmiotem” tego opracowania jest indywidualny, a także zbiorowy odbiorca kultury, tj. mieszkańcy Suwałk, regionu oraz goście – turyści przebywający na Suwalszczyźnie, uczestniczący w różnych formach ukierunkowanych na bezpośrednie, kreatywne, aktywne i świadome uczestnictwo w odbiorze oferty kulturalnej.

Wyzwolenie tej aktywności wśród adresatów, odbiorców działań kulturalnych, jest nadrzędnym celem organizatorów ze względu na fakt wydatkowania społecznych środków oraz spełnienie misji i roli twórczości artystycznej.

Słowo „kultura” ma w powszechnym użyciu szerokie znaczenie. Obejmuje całokształt działań w sferach sztuki, religii, polityki, gospodarki czy komunikacji.¹

Poza tzw. kulturą bezpośrednią (np. uczestnictwo w imprezach, zabawa czy rozrywka), jest to także w wymiarze historycznym dziedzictwo narodu, stanowiące i utrwalające więź społeczności lokalnych.

Kultura warunkuje też rozwój społeczny oraz kształtuje postawy osób, stając się tym samym jednym z podstawowych czynników rozwoju miasta, regionu i kraju.

Elementem warunkującym dostępność do kultury są: chęć, potrzeba, nawyk. Z kolei czynnik ekonomiczny wpływa z jednej strony na zakres i rodzaj działań danej instytucji (realizacji ofert i projektów), a z drugiej – na uczestnictwo w imprezach (zwłaszcza odpłatnych lub częściowo odpłatnych).

Szacuje się, że np. tzw. turystyka kulturowa (przyjazdy turystów ze względu na potrzebę zwiedzenia miejsc, zabytków znanych, cennych i atrakcyjnych w dziedzictwie kulturowym) to ok. 70 proc. całości ruchu turystycznego na świecie.

---

¹ Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013, str. 7

Wydatki samorządowe na utrzymanie instytucji kultury, realizacji przez nie zadań statutowych oraz na wspieranie stowarzyszeń kulturalnych i innych jednostek w realizacji projektów kulturalnych stanowią w budżecie miasta 1,6 proc. (dane z 2004 r.).

Niniejszy dokument będzie pomocny w kreowaniu polityki kulturalnej miasta Suwałk, planowaniu i realizacji zadań, prowadzeniu współpracy partnerskiej w ramach kontaktów z krajami Unii Europejskiej i innymi państwami, co jest niezbędnym warunkiem przy pozyskiwaniu środków pomocowych.

Będzie on też stanowił podstawę do przygotowania programów współdziałania z organizacjami, organizowania przedsięwzięć kulturalnych i rozrywkowych, co wpływać będzie na budowanie tożsamości kulturalnej miasta.

1.1. Zarys historii i przestrzennego rozwoju Suwałk

Powstanie i rozwój miasta wiąże się z działalnością osadniczą i kolonizacyjną zakonu kamedułów wigierskich, prowadzoną na przełomie XVII i XVIII wieku. Założyli oni wieś Suwałki, o której pierwsza wzmianka pochodzi z roku **1688**.

W **1690** r. Suwałki zostały odnotowane w dokumentach jako nowa osada licząca zaledwie „dwa dymy”.

Dziesięć lat później, w **1700** r., składała się już z dwóch osad. Rozwój wsi w dużej mierze uwarunkowany był jej korzystnym położeniem, w pobliżu przeprawy przez rzekę Czarną Hańczę, przy starym trakcie wiodącym z Grodna do Królewca.

Zabudowa Suwałk kształtowała się zapewne w bliskim sąsiedztwie rzeki Czarnej Hańczy.

Korzystne położenie miasta, leżącego u zbiegu ważnych szlaków komunikacyjnych, zaważyło na jego dalszym rozwoju.

W **1710** r. kameduli wyjednali u króla Augusta II zgodę na odbywanie tu targów i jarmarków, a zaledwie pięć lat później, w **1715** r., Suwałki ogłoszono miastem. Kameduli stworzyli też plan założeń urbanistycznych miasta, wytyczyli rynek i nowe ulice, zadbali o utrzymanie świątyni, a później o budowę ratusza.

W XVIII wieku rynek miasta stał się węzłem komunikacyjnym o charakterze tranzytowym.

Proces jego tworzenia miasta zakończył przywilej Augusta II z **2 maja 1720 roku**, potwierdzający lokację kamedulską.

Kameduli w przywileju lokacyjnym wyznaczyli „na osiadłość (...) miasta” trzysta placów pod zabudowę mieszkaniową, na ogrody, browary i gumna.

Po trzecim rozbiórce Polski w roku **1795** miasto zajęły wojska pruskie, a dwa lata później, po kasacji klasztoru wigierskiego i konfiskacie jego majątku, Suwałki przeszły na własność rządu. Rok później, w **1797** r., władze pruskie ulokowały tu siedzibę władz powiatu wigierskiego.

U schyłku XIX stulecia Suwałki liczyły 1184 mieszkańców i 216 domów.

Przed rokiem **1807** zbudowano gościniec z Suwałk do wsi Prudziszki, biegnący przez dzisiejszą ulicę Kościuszki. Powstał wtedy główny trakt miasta, który pełnił funkcję najważniejszej arterii – aż do lat 90. XX wieku.

W czasach „pruskich” przeniesiono też zapewne cmentarz grzebalny z rynku za Czarną Hańczę na teren położony przy gościńcu prowadzącym do Bakalarzewa.

Według spisu sporządzonego ok. **1810** r. w mieście było 1265 mieszkańców.

W **1807** r. Suwałki włączone zostały w skład Księstwa Warszawskiego i znalazły się w granicach departamentu łomżyńskiego. Jednocześnie po przeniesieniu siedziby powiatu wigierskiego do Sejnu utraciły dotychczasową funkcję ośrodka administracyjnego.

W **1816** r. zostało utworzone województwo augustowskie z siedzibą w Suwałkach. Spowodowało to ożywienie ruchu budowlanego w mieście. Jak pokazał czas, decyzja o utrzymaniu w Suwałkach siedziby władz wojewódzkich w ogromnym stopniu zaważyła na dalszych losach miasta. W **1826** r. zatwierdzony został plan regulacyjny miasta, który na blisko sto lat przesądził o kierunkach i charakterze jego zabudowy.

Wraz z utworzeniem Królestwa Polskiego dużego znaczenia nabrały szlaki komunikacyjne łączące Warszawę z Sankt Petersburgiem. Uruchomiono wtedy na tej trasie regularną komunikację pasażerską i pocztową. Mimo że przebieg traktu poza Suwałkami zmieniano kilkakrotnie, to od **1817** r. stale przebiegał on przez Suwałki.

W obrębie miasta biegł ulicą Petersburską (dawniej Młyńską) i dalej Kowieńskim Przedmieściem.

W **1820** r. środkową część rynku przeznaczono na park. W związku z tym plac targowy przeniesiono na założony we wschodniej części miasta Nowy Rynek. Główną osią miasta pozostał odcinek szosy petersbursko-warszawskiej.

W **1820** r. na północnej stronie pierzei Starego Rynku rozpoczęto budowę kościoła – planowanego jako katedralny – pw. św. Aleksandra, który miał zastąpić, pochodzący jeszcze z okresu lokacji kamedulskiej, drewniany kościół ulokowany w centrum rynku.

Nowa świątynia, zaprojektowana przez wybitnego architekta włoskiego Christiana Piotra Aignera w stylu neoklasycystycznym, jest dotąd jednym z najważniejszych obiektów architektonicznych w zabudowie starego miasta.

W okresie późniejszym, na osi kościoła pw. św. Aleksandra zlokalizowano cerkiew. Zbudowano także inne budynki użyteczności publicznej: synagogę przy ulicy Jerozolimskiej (**1821**), pocztę (**1829**), odwach (**1835**), ratusz (**1844**), kościół ewangelicki, szpital św. Piotra i Pawła, jatki miejskie oraz gmach gimnazjum.

Do **1820** r. budowano dużo domów drewnianych. Sytuacja uległa zmianie po ogłoszeniu przepisów kategorycznie zakazujących stawiania domów drewnianych w mieście, podobnie jak i w innych ważniejszych miastach Królestwa Polskiego.

W **1825** r., według ówczesnego rejestru pomiarowego, na lewym brzegu rzeki Czarnej Hańczy było 510 działek (w tym 276 zabudowanych), a na prawym – 218 (w tym 190 zabudowanych).

Wraz z rozwojem i rozbudową miasta zwiększyła się również liczba ludności, która w roku **1827**, w porównaniu do roku **1806**, wzrosła blisko trzykrotnie i wynosiła 3.753 osoby, w **1857** r. wzrosła do 11.273, a w **1872** r. – do 19.899 mieszkańców.

Suwałki, znalazły się wówczas na czwartym miejscu „najludniejszych” miast Królestwa Polskiego, ustępując jedynie Warszawie, Łodzi i Lublinowi.

W tym okresie uległa też zwiększeniu liczba ludności żydowskiej, stanowiąc blisko połowę mieszkańców Suwałk. Mozaikę wyznaniową i narodowościową miasta uzupełniali ewangelicy, staroobrzędowcy i wyznawcy prawosławia – w większości Rosjanie, którzy coraz liczniej przybywali do Suwałk w charakterze urzędników, nauczycieli i wojskowych.

Jeszcze w połowie XIX stulecia wiele suwalskich rodzin utrzymywało się z uprawy roli, ale wyraźnie wzrosło w tym czasie znaczenie rzemiosła i handlu.

Rola przemysłu w mieście była znikoma. Spośród nielicznych działających wtedy w mieście „zakładów i fabryk” należy zaliczyć fabrykę tytoniu i tabaki, trzy fabryki świec łojowych, trzy garbarnie, dwa browary i cegielnię.

Miasto pełniło wówczas głównie rolę centrum administracyjnego, ale też stawało się ważnym ośrodkiem życia kulturalnego i oświatowego.

Zabudowa Suwałk, do połowy XIX wieku, koncentrowała się na obszarze Starego Rynku (ul. Petersburska) i Nowego Rynku (ciąg ulic Jerozolimskiej i Nowego Świata (obecnie ul. Noniewicza).

W drugiej połowie XIX w. zapadła decyzja o umieszczeniu w mieście silnego garnizonu. Wtedy charakter zabudowy miasta uległ zdecydowanej zmianie. Powstały cztery zespoły koszarowe, zlokalizowane przy głównych drogach wylotowych miasta.

Po wybuchu pierwszej wojny światowej Suwalszczyzna stała się terenem długotrwałych walk rosyjsko-niemieckich. W odróżnieniu od innych części kraju niemiecka okupacja Suwałk nie zakończyła się w listopadzie **1918** roku. Zanim do miasta wkroczyły oddziały Wojska Polskiego, Suwalszczyzna stała się wcześniej areną konfliktu polsko-litewskiego, które do historii przeszło jako powstanie sejneńskie.

W okresie międzywojennym Suwałki były powiatowym miastem wydzielonym w województwie białostockim. W **1921** roku liczyły 16.780 mieszkańców, a w końcu lat trzydziestych - blisko 25 tysięcy. Około jednej trzeciej ludności stanowili Żydzi.

Źródłem utrzymania większości mieszkańców było rzemiosło, rolnictwo i handel. W mieście działały jedynie trzy większe zakłady przemysłowe: browar, Spółka „Rola” - produkująca głównie narzędzia i maszyny rolnicze - oraz elektrownia miejska.

Prowincjonalne położenie miasta wyraźnie hamowało jego rozwój. Duże znaczenie odgrywało wojsko. Suwałki stały się wtedy jednym z większych garnizonów w międzywojennej Polsce.

W tym okresie wybudowano w mieście niewiele obiektów; nie nastąpiły większe zmiany w układzie przestrzennym miasta – powstało jedynie kilka większych, znaczących budynków, m.in.: obiekt, w którym aktualnie mieszczą się Szkoła Podstawowa nr 2 i Gimnazjum nr 1 (ul. Kościuszki 126), elektrownia miejska oraz ciąg drewnianej zabudowy przy ul. Żeromskiego.

Po klęsce wrześniowej **1939** r. - z chwilą włączenia miasta w granice Prus Wschodnich - został opracowany generalny plan jego przebudowy. Niemieccy “gospodarze” zdecydowali się nadać miastu bardziej germański charakter, a pierwsze projekty musiały powstać prawdopodobnie już na przełomie **1939** i **1940**. W roku **1940** przystąpiono do przebudowy budynków u zbiegu ulic Kościuszki i Waryńskiego.

Zakończono również, rozpoczęte przed **1939** rokiem, prace remontowe w ratuszu. Na większą skalę prowadzono ponadto przebudowę dawnej dzielnicy żydowskiej (tzw. Małe Raczki), tj. zabudowy obszaru wytyczonymi ulicami: 1 Maja, Wigierska, Noniewiczza i Ciesielska. Na południowo-zachodnim obrzeżu miasta, w bezpośrednim sąsiedztwie zniszczonego cmentarza żydowskiego, zbudowano stadion sportowy.

Suwałki pozostawały pod okupacją niemiecką do października **1944** r. przez Niemców. Wcześniej, od **1939** r. – od pierwszych dni okupacji - rozpoczęły się też prześladowania ludności cywilnej; wysiedlono Żydów, a w kwietniu **1940** roku Niemcy przeprowadzili masowe aresztowania miejscowej inteligencji.

Utworzyli obóz jeńców radzieckich pomiędzy ulicami Pułaskiego i Reja. Z baraków obozowych zachował się jeden murowany mieszczący łaźnię i biura (obecnie dom mieszkalny). Ponadto wycofujące się w październiku **1944** roku oddziały niemieckie zburzyły wieże kościołów św. Piotra i Pawła, św. Aleksandra, a także ratusza.

Po zakończeniu działań wojennych Suwałki pozostały siedzibą władz powiatowych. Zniszczenia i straty ludnościowe, jak też mała aktywność ówczesnych władz powodowały, że rozwój miasta postępował wolno. Usuwanie zniszczeń trwało aż do połowy lat 60.

W tych latach opracowano pierwsze perspektywiczne plany rozbudowy miasta. Powstały osiedla mieszkaniowe na zapleczu ulicy Kościuszki oraz przy ulicach Noniewiczza i Waryńskiego.

Poprawa nastąpiła dopiero na początku lat siedemdziesiątych, a zasadniczy zwrot - w roku **1975**, wraz z wejściem w życie nowego podziału administracyjnego kraju i awansu Suwałk do rangi stolicy województwa.

Opracowano plany zagospodarowania przestrzennego miasta pod kątem zaplecza dla pracowników i ich rodzin pod kątem uruchomienia przyszłej kopalni rud polimetalicznych.

Zakładano, że po **2005** r. będzie na terenie na północ od starego miasta mieszkać nawet 130 tys. mieszkańców.

Od **1978** roku zaczęto budowę pierwszych bloków na osiedlu „Północ”. W ciągu dziesięciu lat powstały cztery osiedla nazywane kolejno: „Północ I, II, III i IV”.

Gwałtownie wzrosła wówczas liczba mieszkańców Suwałk (w **1980** roku było ich 36 tysięcy, a w **1995** - ok. 65 tysięcy). Powstały też nowe zakłady przemysłowe.

Miasto stało się dużym znaczącym ośrodkiem handlu, turystyki, kultury i oświaty. W wyniku reformy administracji, która weszła w życie z początkiem **1999** roku, liczące ok. 70 tysięcy mieszkańców miasto, utraciło status miasta wojewódzkiego.

Obecnie jest siedzibą władz powiatu grodzkiego, ziemskiego i gminy.

1.2. Charakterystyka śródmieścia oraz zasobu obiektów zabytkowych

1.2.1. Historyczny układ urbanistyczny

Do połowy XIX wieku ukształtowany został układ przestrzenny miasta, tj. przebieg i szerokość ulic – praktycznie nienaruszony do dzisiaj.

Dzisiejsze śródmieście to obszar miasta historycznie wyznaczony w II połowie XIX wieku przez cztery zespoły koszarowe. W latach 90. XIX wieku Suwałki uzyskały połączenie kolejowe. Dworzec miał układ tzw. czołowy, oddalony od śródmieścia. Taka lokalizacja dworca pozwala przypuszczać, że zakładano rozwój miasta w tamtym właśnie kierunku. W okresie międzywojennym rozbudowano jedynie obszar pomiędzy zespołem koszar przy ulicy Pułaskiego do ulicy Dwernickiego. Zabudowa miejska przesunęła się w kierunku dworca dopiero na przełomie lat 60. i 70. XX wieku; powstało wówczas tzw. osiedle kolejowe.

Ważnym czynnikiem, mającym wpływ na kształtowanie się śródmieścia, miała struktura własnościowa.

Po **1795** roku władze pruskie były dysponentem parceli na obszarze miasta, po **1815** dysponentem gruntów stała się administracja miejska. Jedynie kilka działek na omawianym obszarze stanowiło własność państwową lub miejską; były one zgrupowane przede wszystkim przy głównej ulicy (zespół ratusza, poczta, ówczesny urząd wojewódzki, później gubernialny).

1.2.2. Zasób obiektów zabytkowych

Śródmieście Suwałk, z dobrze zachowanym dziewiętnastowiecznym układem przestrzennym i klasycystyczną zabudową głównej arterii komunikacyjnej miasta - ulicy Kościuszki oraz przylegającego do niej otoczenia parku im. Konstytucji 3. Maja, należy do nielicznych tego typu zespołów w Polsce.

Wśród ponad stu budynków niektóre tylko są stylowe, nawiązujące do klasycyzmu, a jedynie kilkanaście reprezentuje wysoki poziom architektoniczny. Wśród nich znajdują się m. in. obiekty architektury monumentalnej: świątynie, gmachy urzędów i obiektów użyteczności publicznej, których projektantami byli znani i cenieni architekci, jak Piotr Aigner, Antonio Corazzi, Henryk Marconi czy budowniczy gubernialny Karol Majerski, a także kilka ciekawych, przeważnie dwukondygnacyjnych, kamienic mieszczańskich.

W obrębie historycznego śródmieścia zlokalizowane są też budynki o najbogatszej historii, związane z ważnymi w historii miasta wydarzeniami i postaciami. Równie ciekawie, choć nie tak imponująco, przedstawia się zabudowa bocznych ulic starej części miasta, gdzie znajdują się pochodzące z przełomu XIX i XX stulecia, oraz okresu międzywojennego przykłady budownictwa małomiasteczkowego, zwłaszcza drewnianego.

Na uwagę zasługują również otaczające stare miasto kompleksy koszarowe oraz ślady jego dawnej wielokulturowości: molenna staroobrzedowców, kościół ewangelicki, drewniana cerkiew na cmentarzu prawosławnym oraz nekropolie: rzymskokatolicka, prawosławna, ewangelicka, żydowska i mahometańska. Historyczne i kulturowe nawarstwienia zabudowy stworzyły obecny kształt i architektoniczną oprawę miasta.

1.2.2.1. Architektura murowana

Pierwsze murowane budynki powstały w Suwałkach już w XVIII wieku. Z dziewiętnastowiecznej architektury murowanej zachowało się blisko 200 budynków. Ich stan techniczny i wartości architektoniczne są zróżnicowane.

Rzutują na to czynniki ściśle związane z utrzymaniem poszczególnych budynków, tj. głównie z przeprowadzaniem remontów.

Jednym z pierwszych reprezentacyjnych gmachów rządowych był budynek Komisji Wojewódzkiej i Trybunału u zbiegu ulic Kościuszki i Chłodnej. Forma architektury oraz jakość jego wykonania i styl wystawia znakomite świadectwo jego budowniczym i projektantom. Realizacja późniejszych inwestycji – na przykład budowa ratusza miejskiego – ukazuje już zupełnie inny obraz rzemiosła murarskiego, a wysoki kunszt budowlany widać ponownie na przykładzie koszar zbudowanych w drugiej połowie XIX wieku.

W ciągu stu kilkudziesięciu lat budynki były wielokrotnie przebudowywane, co niekorzystnie odbija się na ich obecnym stanie i trwałości. Znaczna część suwalskich kamienic (głównie przy ul. Kościuszki) pierwotnie była parterowa, ich nadbudowa nastąpiła jeszcze przed połową XIX wieku.

Także wielokrotne przebudowy zespołu ratusza wpłynęły na jego stan techniczny. W latach **1999-2003** poddano go gruntownym pracom restauracyjnym.

Udział wybitnych architektów działających w Królestwie Polskim w pierwszej połowie XIX wieku w pracach przy projektowaniu budynków w Suwałkach odbił się bardzo korzystnie na ogólnym wyglądzie miasta i poziomie jego architektury. Dzięki temu w ciągu kilkunastu lat Suwałki zmieniły zasadniczo wygląd i z małej osady przeobraziły się w miasto gubernialne o ustalonym planie zabudowy.

Wytworzył się prosty typ architektury, związanej z modnymi wówczas prądami w całym Królestwie Polskim oraz dostosowany do potrzeb miasta.

Budynki ulicy Kościuszki są nie tylko poprawne pod względem formy architektonicznej, ale doskonale wkomponowane w ogólną zabudowę miasta, nadają mu wystrój i skalę podkreślający jego specyficzny charakter.

1.2.2.2. Budownictwo drewniane

Większość istniejących w Suwałkach budynków drewnianych pochodzi głównie z pierwszej połowy XX wieku. Obok nich można jednak wskazać szereg obiektów, których powstanie datuje się na drugą połowę XIX wieku.

Do połowy lat 80. XX wieku najwięcej starej zabudowy drewnianej znajdowało się przy ulicach: Wesoła, Gałaja, Kamedulska, Utrata, Żeromskiego i Narutowicza.

Bryła budynków mieszkalnych była bardzo prosta. Domy, przeważnie jednokondygnacyjne, przykryte są dwuspadowym dachem o drewnianej konstrukcji krokwiowo-jętkowej.

Drewniane domy mieszkalne, zachowane na terenie miasta, należą przede wszystkim do powszechnej na Suwalszczyźnie grupy „szerokofrontowych”.

W Suwałkach dominują, wzniesione najczęściej w okresie międzywojennym, domy asymetryczne, posiadające kilka podstawowych wariantów rozplanowania wnętrza.

1.2.3. Zagrożenia dla zabytków architektury i budownictwa

Zagrożenia dla obszaru śródmieścia są wielorakie i należy je odnosić w pierwszym rzędzie do niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej, co przekłada się na stan zabytkowego układu przestrzennego i zabytkowych budynków.

Stan techniczny budynków zabytkowych wykazuje przewagę budynków o średnim stanie jakościowym, których jest 52%. W stanie złym znajduje się 25% ogólnej kubatury. Potrzeby remontowe wynikające z oceny stanu technicznego obejmują ok. 120 obiektów, tj. 75% ogólnej istniejącej kubatury.

Zły stan techniczny części budynków sugeruje, że w pierwszym etapie należy podjąć akcję ratowania 62 obiektów o największym zagrożeniu, z tego 25 budynków o przewadze konstrukcji drewnianej.

Istotnym zagrożeniem dla zachowania krajobrazu kulturowego śródmieścia jest sfera społeczna. Zagrożenia dla zachowania zabytkowej substancji miasta wynikają ze specyficznej sytuacji socjologicznej, jaka panuje w śródmieściu Suwałk.

Odrębnym zagrożeniem dla zabytkowego układu przestrzennego jest rosnące natężenie ruchu samochodowego. Rozwój komunikacji kołowej, tranzytowe położenie miasta w pobliżu przejść granicznych zmuszają do podjęcia ważnych decyzji dotyczących modernizacji układu komunikacyjnego. Elementem tego układu powinno być odsunięcie wzmożonego ruchu kołowego ze śródmieścia.

1.3. Zabudowa śródmieścia

Na obszarze śródmieścia Suwałk znajduje się ponad 600 zespołów – grup obiektów w obrębie poszczególnych parceli (np. kamienica, oficyna mieszkalna, budynki gospodarcze), z których 250 zostało zbudowanych po **1945** roku.

Na uwagę zasługuje zwarta zabudowa ulic Kościuszki, Mickiewicza, pl. Piłsudskiego, Chłodnej, ks. Hamerszmita, Waryńskiego i Wigierskiej.

Budynki przy tych ulicach są murowane, najczęściej o bryłach jedno- lub dwukondygnacyjnych, przykryte dachami dwuspadowymi. Stan techniczny większości obiektów jest dostateczny i wymagają one podjęcia prac restauracyjnych. Jedynie kilkanaście budynków jest w stanie dobrym.

Budynki drewniane, wpisane do rejestru zabytków, są położone przede wszystkim przy ulicy Kamedulskiej i Gałaja. Wartości zabytkowe tych obiektów są wysokie, jednak ich stan techniczny należy ocenić jako zły lub nawet bardzo zły.

Należy dodać, że budynki drewniane były charakterystycznym elementem krajobrazu Suwałk. Wpisanie do rejestru zabytków na terenie miasta Suwałk na przełomie lat 70. i 80. XX wieku kilkudziesięciu drewnianych budynków miało na celu ich uratowanie przed rozbiórką. Istniała wtedy możliwość pozyskania środków finansowych na ich konserwację; był też stosunkowo dobry klimat dla idei utworzenia tzw. „miejskiego skansenu”. Obecny stan techniczny drewnianych budynków raczej wyklucza uratowanie większości z nich przed rozbiórką.

W śródmieściu występują również obiekty, które posiadają wartości zabytkowe, ale nie zostały wpisane do rejestru zabytków. Stan techniczny tych obiektów jest zły lub bardzo zły, a objęcie ich prawną ochroną może być skuteczne jedynie po uzyskaniu środków finansowych na rewaloryzację (np. ze środków Ministerstwa Kultury).

Zabytki architektury i budownictwa proponowane do objęcia ochroną w ramach planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego obejmują głównie obiekty, które pochodzą z pierwszej połowy XX wieku i zostały w poważnym stopniu przekształcone w wyniku prac remontowych lub modernizacyjnych.

2. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze wpływające na rozwój kulturalny miasta

Miasto Suwałki liczy obecnie ok. 68 tys. mieszkańców. Leży na terenie przygranicza w niedalekiej odległości od granic z Litwą, Białorusią, obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej. Jest wiele przyczyn warunkujących rozwój kulturalny miasta, tj.:

- po likwidacji województwa suwalskiego z końcem 1998 r. spowolnienie rozwoju społeczno-gospodarczego miasta w wyniku pogłębiania się różnic pomiędzy regionami (pauperyzacja);
- spadające ostatnio bezrobocie (obecnie – ok. 5,4 tys. osób – informacja „TS” nr 39/2004, str. 4) na terenie miasta;
- stały odpływ mieszkańców, w tym szczególnie absolwentów szkół ponadgimnazjalnych, do innych ośrodków w kraju i za granicę – przede wszystkim w celach edukacyjnych i zarobkowych;
- wiele „czynników rozwojowych” przeniesione zostało do Białegostoku, stolicy województwa, który na tle rozwoju województwa podlaskiego stanowi przeciwwagę dla regionu, koncentrując u siebie potencjał gospodarczy, kulturalny i edukacyjny;
- brak prężnych firm zainteresowanych mecenatem w kulturze;
- brak w mieście wyższych uczelni państwowych tworzących zaplecze dla tworzenia i odbioru realizacji ofert kulturalnych;
- brak szerokiej oferty na rynku pracy – m.in. dla absolwentów suwalskich szkół;
- potrzeby kulturalne nie są konkurencyjne w stosunku do potrzeb elementarnych (wyżywienie, utrzymanie mieszkania, ubranie, zdrowie);
- na terenie miasta nie ma instytucji artystycznych, tj. teatru, operetki, filharmonii, galerii sztuki współczesnej, nowoczesnego kina itp. Konieczne jest podjęcie działań w zakresie stworzenia w mieście nowoczesnej bazy lokalowej tych dziedzin kultury;
- wzrasta zapotrzebowanie na udział w kulturze, w szczególności młodych pokoleń suwalczan w zakresie działań kulturalnych (dostęp do kultury w profesjonalnym wydaniu);
- istnieje potrzeba sukcesywnego gromadzenia dzieł sztuki współczesnej i ich sukcesywnego eksponowania. Niezbędne są stałe zakupy wartościowych i znaczących dzieł warunkujących rangę i poziom wystaw oraz posiadających wartość muzealno-historyczną, w tym dotyczących twórców związanych z miastem i regionem;
- konieczne jest zapewnianie stałego dopływu nowości wydawniczych do księgozbiorów publicznych placówek bibliotecznych oraz rozwoju sieci informatycznej w tym zakresie;
- infrastruktura turystyczno – rekreacyjna ograniczająca popyt na usługi kulturalne.
- spadek znaczenia kulturowego starej części miasta (głównie ul. Kościuszki).

W związku z wejściem Polski z dniem 1 maja 2004 r. do Unii Europejskiej jest możliwość zmiany tej sytuacji.

Uwarunkowaniami wpływającymi na perspektywy rozwoju Suwałk w nowej rzeczywistości geopolitycznej są:

- 1) przygraniczne położenie miasta, w tym tranzytowe usytuowanie na międzynarodowych szlakach komunikacyjnych na Litwę, Łotwę, do Estonii i Finlandii, bliskość do przejść granicznych z Białorusią i obwodem kaliningradzkim;
- 2) istniejące kontakty gospodarcze z partnerami oraz możliwości inwestycyjne na terenie miasta;
- 3) uwarunkowania kulturowo-przyrodnicze.

2.1. Główne cele programu

Program opiera się m.in. o następujące dokumenty i opracowania określające kierunki i zadania rozwoju społeczno-gospodarczego miasta, tj. o:

- 1. Narodową Strategię Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013.**
- 2. Program Wojewódzki na lata 2004 – 2006.**
- 3. Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego 2002 – 2006.**
- 4. Strategię Zrównoważonego Rozwoju Miasta Suwałki do 2015 r.**
- 5. Wieloletni Plan Inwestycyjny Miasta Suwałki na lata 2003-2007.**

W powyższych dokumentach zostały zawarte następujące działania obejmujące sferę kultury:

- 1. W Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013:**
  - zdefiniowano pojęcie „kultury” jako czynnika bezpośrednio powiązanego z rozwojem gospodarczym miasta i regionu;
  - wskazano na istotną potrzebę wspierania działań regionalnych poszczególnych obszarów: środowisk twórczych, czytelnictwa i książki, ruchu artystycznego, ochrony dziedzictwa kulturalnego oraz realizacji ofert kulturalnych;
  - omówiono (wskazano) programy pomocowe dla kultury odnośnie możliwości pozyskiwania środków z funduszy Unii Europejskiej.

2. Program Wojewódzki na lata 2004-2006 w części określającej priorytety i cele programu wymienia następujące przedsięwzięcia:

W Priorytecie I pt. „Modernizacja i rozbudowa infrastruktury województwa” jako jeden z celów: „zwiększenie atrakcyjności turystycznej województwa poprzez zachowanie obiektów dziedzictwa kulturowego”.

W: „Działanie 3. Rozwój regionalnej infrastruktury społecznej” wskazuje się na działania obejmujące m.in. :

- wsparcie dla rozbudowy, adaptacji i modernizacji obiektów o podstawowym znaczeniu dla kultury narodowej i regionalnej, szczególnie znajdujących się w rejestrach zabytków;
- rewitalizację obszarów miejskich.

Dotyczy to:

- restauracji i przebudowy zabytkowych budynków i budowli, ich otoczenia oraz adaptacji do celów kulturalnych i rekreacyjnych;
- remontów i konserwacji zabytkowych budowli, w tym obiektów sakralnych;
- poprawy infrastruktury służącej działaniom kulturalnym w obiektach użyteczności publicznej, w tym wyposażenia i modernizacji sal widowiskowych;
- sukcesywnej modernizacji oraz rozbudowy istniejących placówek kulturalnych (teatrów, filharmonii, kin, bibliotek, ośrodków animacji kultury, muzeów, skansenów itp.);
- rewitalizacji obszarów zdegradowanych, pokoszarowych, przemysłowych, śródmiejskich.

W Priorytecie III pt. „Wzmocnienie potencjału gospodarczego i społecznego województwa” jako przedmiot działań jest podkreślony rozwój turystyki i kultury z uwzględnieniem walorów środowiska naturalnego i ochrony dziedzictwa kulturowego, wpływający m.in. na rozwój gospodarki pod warunkiem skutecznej działalności marketingowej.

Jako cele tego priorytetu wskazano na: zachowanie tożsamości narodowej i kulturowej mieszkańców województwa, a w ramach listy regionalnych działań – na tworzenie warunków służących rozwojowi kultury i ochronę dziedzictwa kulturowego.

Określa to Działanie nr 3 pt. „Tworzenie warunków służących rozwojowi kultury i ochrona dziedzictwa kulturowego”, gdzie wskazano (jako cele) na: ochronę obiektów kultury, ułatwienie dostępu do obiektów kultury i samej kultury, wzrost znaczenia kultury jako czynnika wpływającego na dywersyfikację i zwiększenie zatrudnienia.

W opisie tego działania wymieniono: zwiększenie atrakcyjności turystycznej województwa poprzez adaptacje obiektów zabytkowych, poprawę infrastruktury służącej działaniom kulturalnym i turystyki kulturowej, zabezpieczanie obiektów dziedzictwa kulturowego oraz rozpowszechnianie informacji o kulturze.

3. „Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego 2002-2006”, poza charakterystyką i opisem stanu kultury w województwie, w dziale IV pt. „Główne projekty realizacyjne Programu ...” koncentruje się generalnie na zadaniach obejmujących miasto Białystok – stolicę województwa – i Podlasie w ujęciu historyczno-kulturowym.

Odnosnie Suwałk w pkt. 6 pn. „Realizacja inwestycji w zakresie kultury (...)” wskazuje jako zadanie budowę hali widowiskowo-sportowej w Białymstoku (...) oraz w Suwałkach. Wszystkie inne wymienione w Programie projekty realizacyjne są bądź ogólne, bądź wskazują na Białystok i okolice (w tym zad. nr 4 – „Rozwój Białegostoku...).

4. W „**Strategii Zrównoważonego Rozwoju Miasta Suwałki do 2015 roku**” jako wiodące w tym zakresie ujęto następujące cele strategiczne:

C1. - Poprawa warunków życia mieszkańców (...).

C2. – Tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego, w tym (...) kultury i sztuki.

C3. – Tworzenie warunków do rozwoju współpracy międzynarodowej i transgranicznej.

C4. – Likwidacja niedoborów, modernizacja i poprawa standardu usług infrastruktury technicznej.

C5. Ochrona zasobów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego oraz racjonalne zagospodarowanie przestrzeni miejskiej.

Cele operacyjne:

5. Zachowanie tożsamości kulturowej miasta (C1 –C5).

6. Stworzenie nowoczesnej bazy materialnej oraz wspieranie działań podmiotów realizujących zadania w sferze kultury i sztuki (C1-C3, C5).

Zadania realizacyjne w ramach ww. celów dotyczą m.in. następujących przedsięwzięć:

- budowa centrum kulturowego pn. „Cmentarzysko Jaćwingów”,
- wspieranie działalności towarzystw, wydawnictw i środowisk regionoznawców,
- utworzenie Centrum Kultury Ludowej Suwalszczyzny,
- powołanie mecenasów kultury i sztuki,
- wspieranie organizacji festiwali, plenerów, warsztatów, seminariów i konferencji, obozów szkoleniowych oraz festynów o zasięgu regionalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym,
- kontynuowanie współpracy z miastami partnerskimi i pozyskiwanie nowych partnerów.

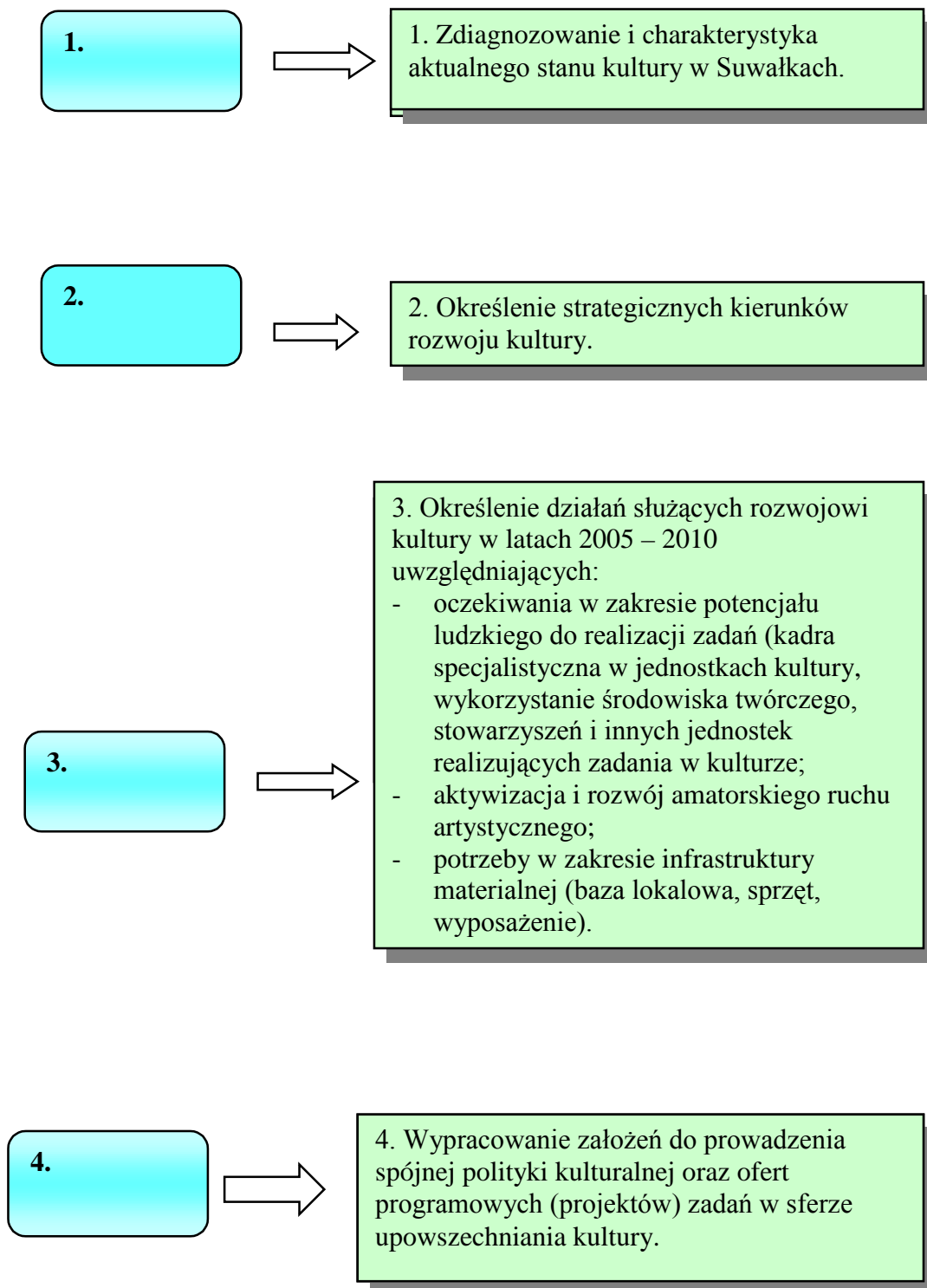
6. **Wieloletni Plan Inwestycyjny Miasta Suwałki na lata 2003-2007** w zbiorczym zestawieniu zadań inwestycyjnych w zakresie kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ujmuje 9 zadań.

Są to m.in.:

- 1) dokończenie modernizacji Muzeum im. M. Konopnickiej (zad. nr 2),
- 2) przystosowanie Biblioteki Publicznej oraz ROKiS dla osób niepełnosprawnych (zad. nr 6 i 7),

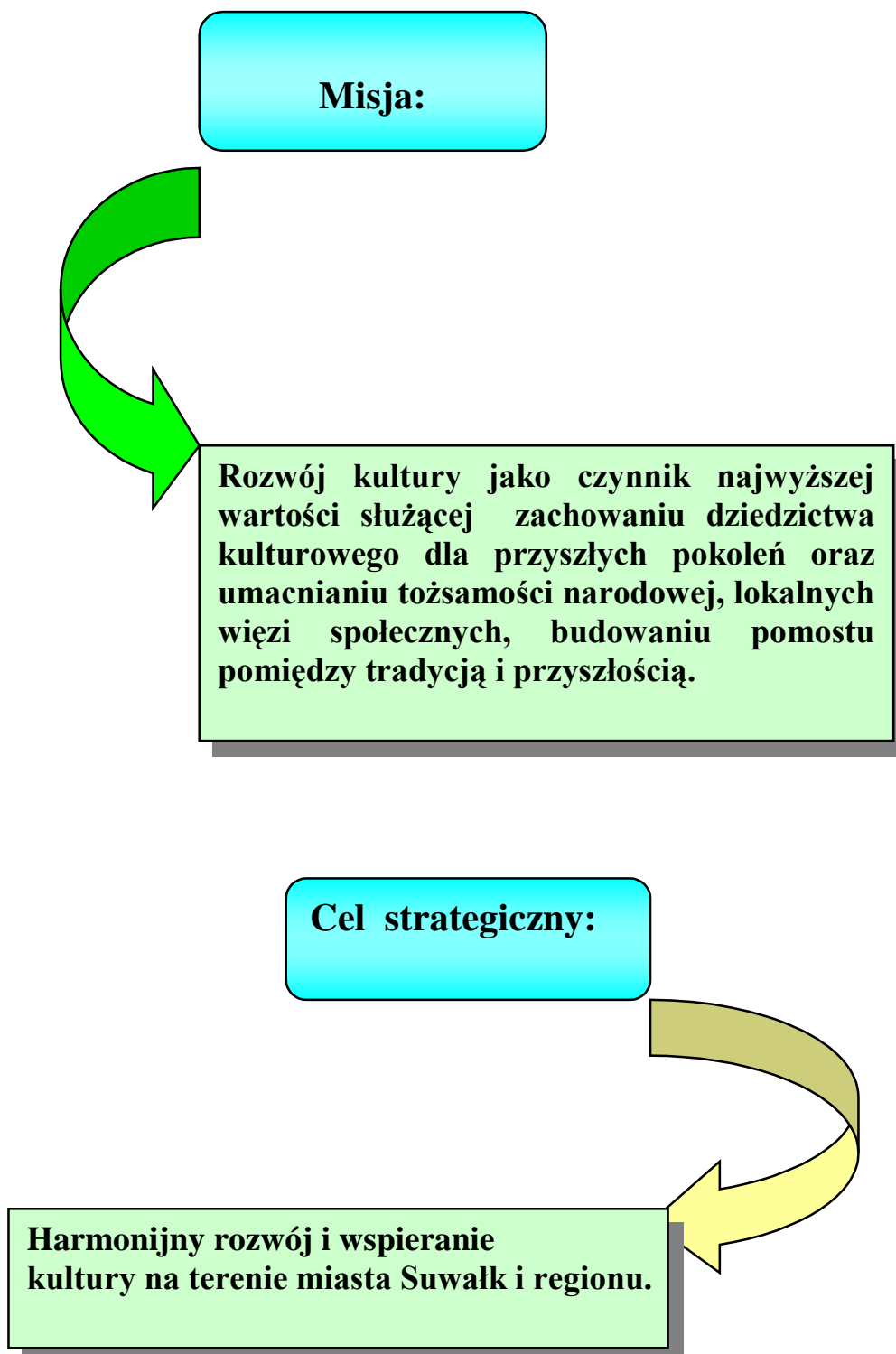
- 3) przebudowa poddasza ROKiS z remontem dachu (zad. nr 8),
- 4) budowa Centrum Rekreacji, Turystyki i Wypoczynku „Arkadia” (zad. nr 9).

Główne cele programu

3. Misja i strategiczne cele rozwoju

3.1. Cele operacyjne

	1. Edukacja kulturalna.		2. Wzmocnienie bazy materialnej jednostek kultury.
	3. Upowszechnianie i promocja twórczości artystycznej.		4. Wzmocnienie konkurencyjności oferty kulturalnej.
	5. Rozwój czytelnictwa.		6. Ochrona dziedzictwa kulturowego.
	7. Równoważenie dostępu do kultury.		8. Studia i prace badawcze dotyczące historii miasta i regionu

1. Edukacja kulturalna.

Wspieranie działalności zespołów, sekcji i grup amatorskiego ruchu artystycznego.

Prezentacje dorobku warsztatowego, w tym dla instruktorów i zespołów z regionu w celu wymiany doświadczeń.

Spotkania metodyczne animatorów amatorskiego ruchu artystycznego.

Pomost: Młodzież – Oświata – Kultura.

Utworzenie Centrum Twórczości Dziecięcej.

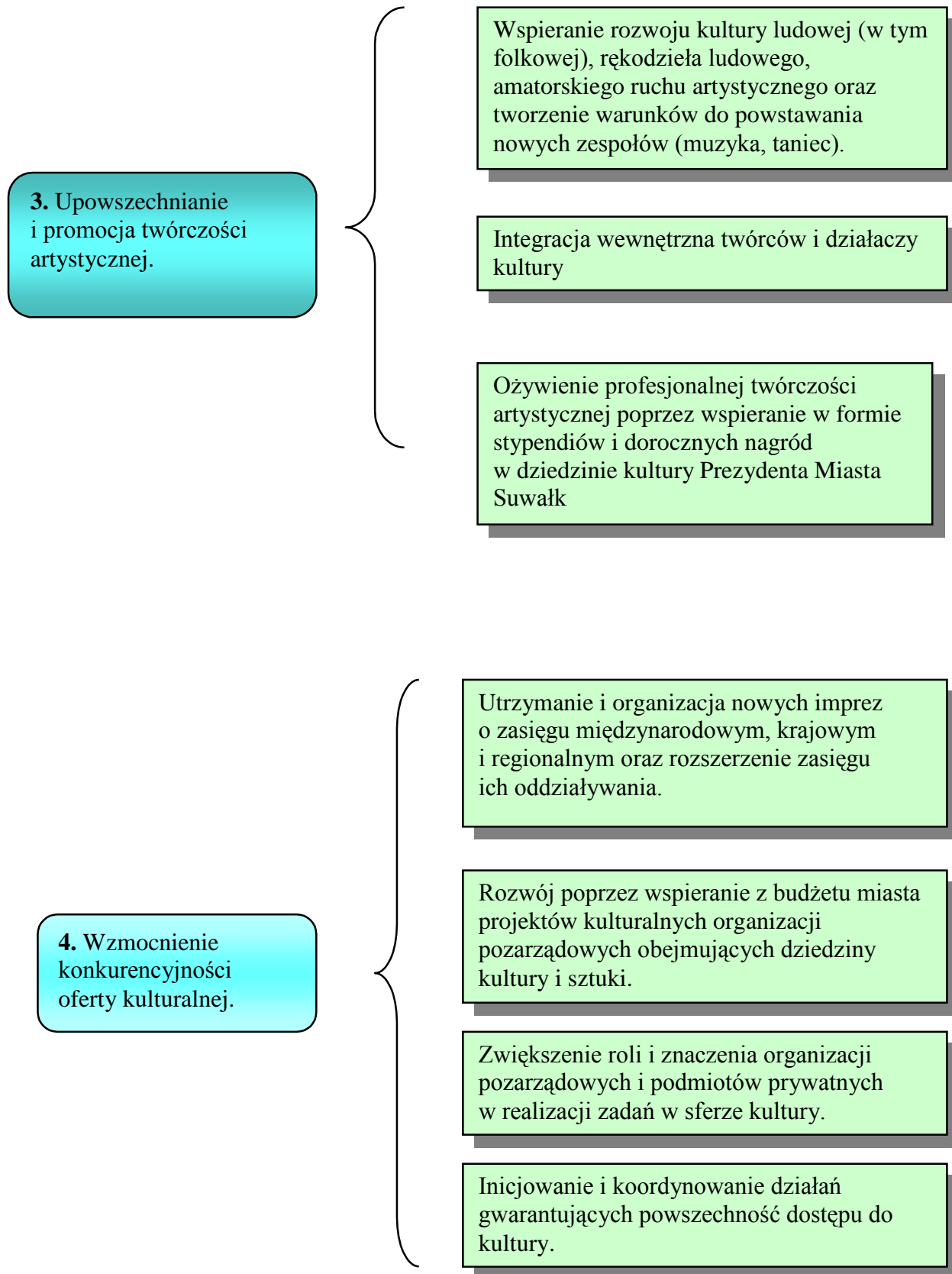
2. Wzmocnienie bazy materialnej jednostek kultury

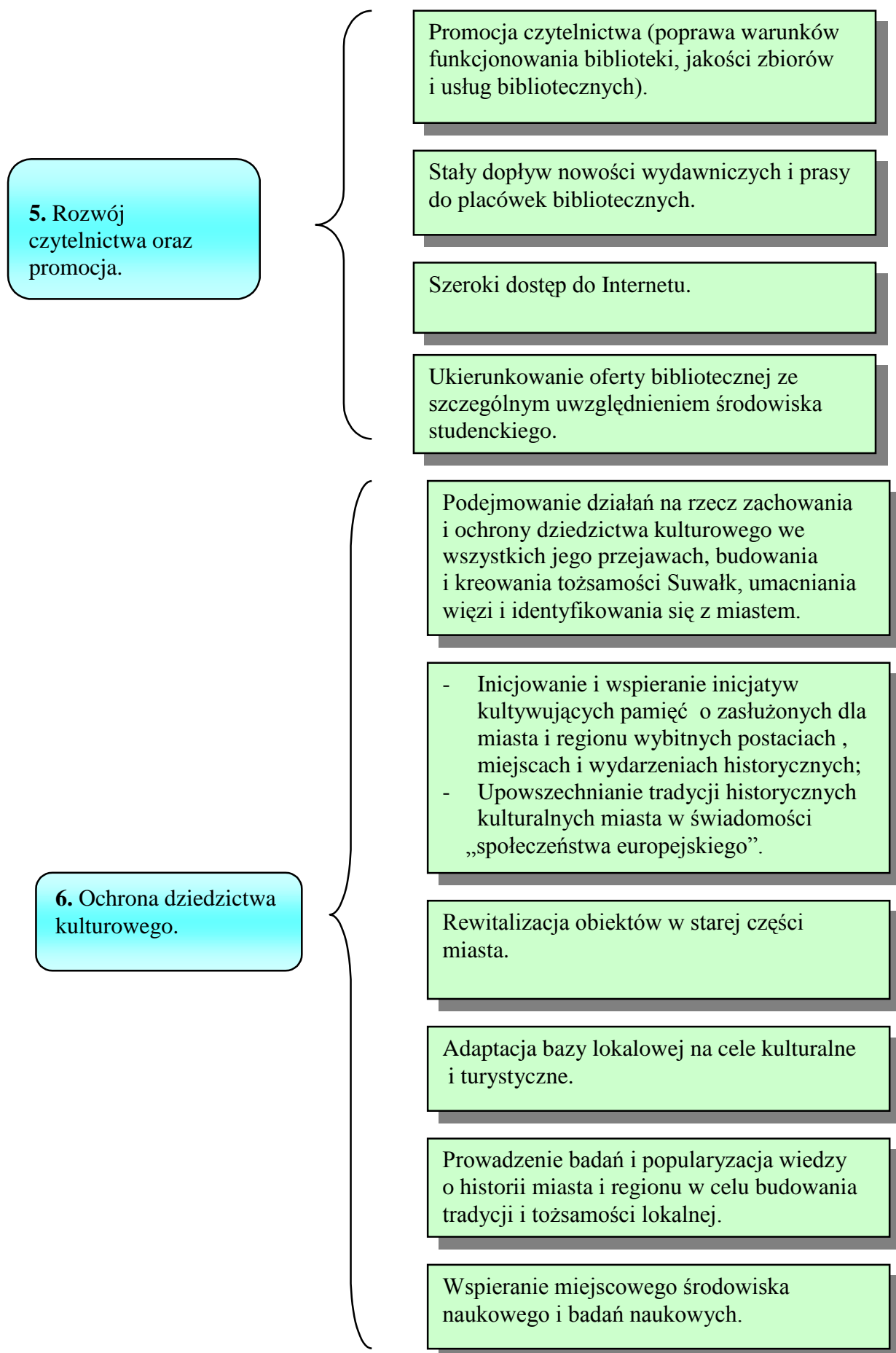
Tworzenie warunków do powstawania (utworzenia) nowych placówek kultury.

Prowadzenie adaptacji, modernizacji i remontów bazy kulturalnej w celu podnoszenia ich walorów do realizacji zadań statutowych.

Wspieranie działań służących do podnoszenia jakości sprzętu specjalistycznego do pracy z amatorskim ruchem artystycznym oraz profesjonalnym środowiskiem twórczym.

Tworzenie dostępu – m.in. poprzez sieć Internetu – do systemu powszechnej informacji, wiedzy i samokształcenia.

7. Równoważenie dostępu do kultury.

1. Umożliwianie uczestnictwa w kulturze wszystkim grupom wiekowym i środowiskom.

2. Tworzenie warunków do realizacji zainteresowań twórczych i upowszechnianie dorobku.

3. Wspieranie twórczości profesjonalnej i jej popularyzacja.

4. Upowszechnianie informacji o działaniach kulturalnych oraz promocja ofert miasta we współpracy i za pośrednictwem mediów lokalnych i regionalnych.

8. Studia i prace badawcze dotyczące historii miasta i regionu.

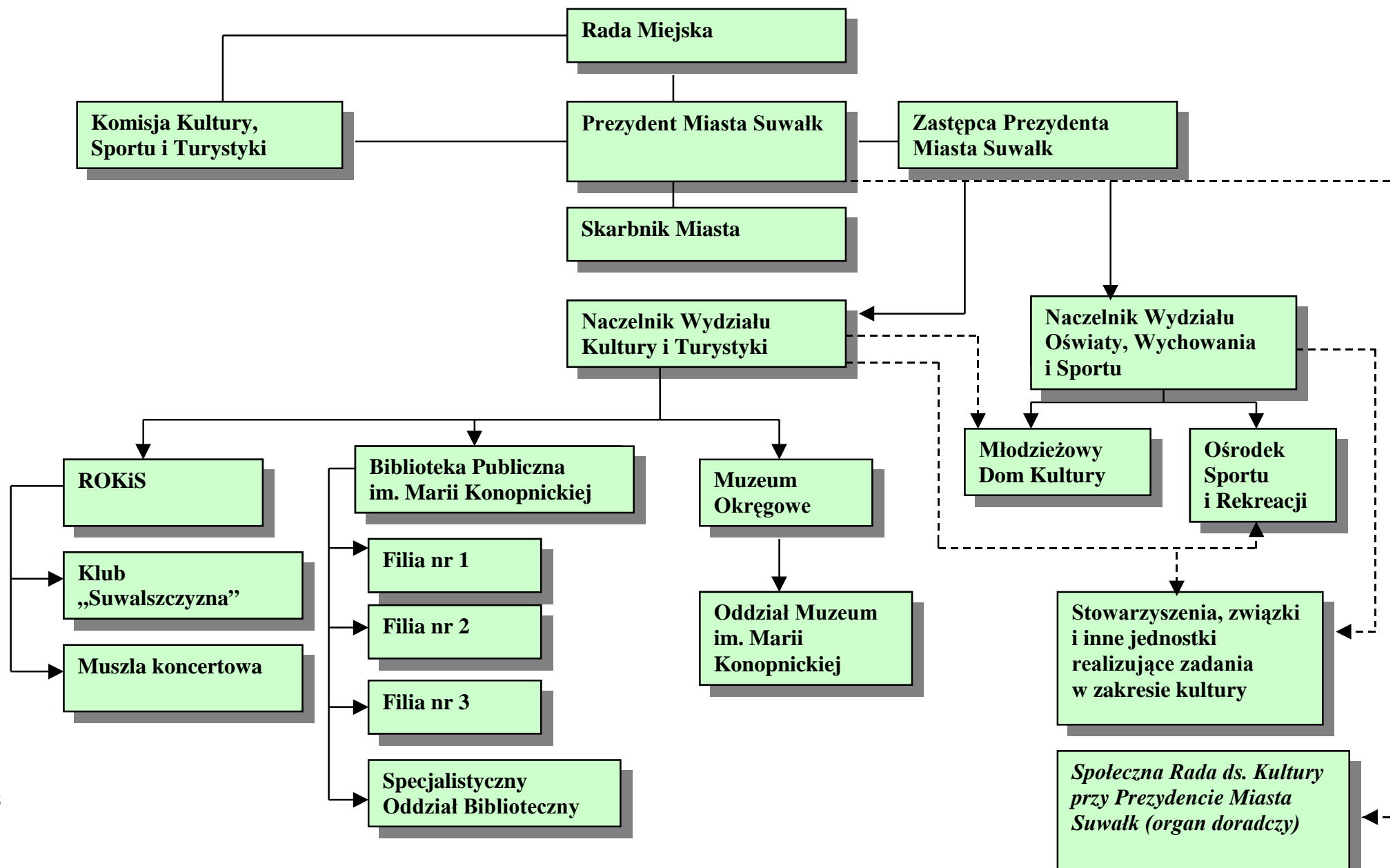
1. Powoływanie zespołów i grup badawczych w zakresie dokumentowania historii Suwałk i Suwalszczyzny.

2. Gromadzenie źródeł i materiałów archiwalnych związanych z miastem i regionem.

3. Prowadzenie działań dokumentacyjnych w oparciu o rejestrowanie relacji osób żyjących – świadków wydarzeń z historii miasta, regionu i jego mieszkańców.

4. Charakterystyka stanu kultury

Struktura zarządzania kulturą w Suwałkach

Wejście w życie z dniem 1 stycznia 1999 r. ustawy reformującej administrację publiczną kraju bezpośrednio wpłynęło na zmianę sytuacji w kulturze Suwałk pod względem zarządzania i finansowania.

Miasto Suwałki straciło wówczas swój wojewódzki status i rolę ośrodka administracyjnego województwa suwalskiego.

W Suwałkach miały siedzibę i prowadziły działalność upowszechnieniową, m.in. na rzecz społeczności miasta, instytucje kultury o statusie wojewódzkim, będąc jednostkami państwowymi finansowanymi z budżetu państwa.

Suwałki, nie prowadząc do tego czasu własnej samorządowej instytucji miejskiej, wspierały finansowo z budżetu miejskiego działania tych jednostek w zakresie realizacji imprez i innych przedsięwzięć.

Miasto zawierało porozumienia na realizację szczególnie ważnych dla miasta zadań w sferze kultury - głównie w zakresie realizacji imprez (w tym masowych, a także o randze wojewódzkiej i makroregionalnej).

W latach 90. finansowano m.in. utrzymanie filii bibliotecznych zlokalizowanych na terenie miasta, koszty utrzymania siedziby Miejskiego Ogniska Artystycznego im. Jerzego Lalewicza przy ul. Świerkowej 52 w ramach umowy z Suwalską Spółdzielnią Mieszkaniową.

Z początkiem stycznia 1999 roku Miasto Suwałki stało się – z mocy ustawy - organem prowadzącym dla:

- **Regionalnego Ośrodka Kultury i Sztuki,**
- **Muzeum Okręgowego,**
- **Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej.**

Sieć głównych placówek jest obecnie skoncentrowana w starej części miasta.

Na osiedlu Północ usytuowane są:

- 3 filie biblioteczne przy ul. Klonowej (lokal spółdzielczy SSM), ul. Północnej (lokal spółdzielczy MSM), ul. Szpitalnej (w budynku Wojewódzkiego Szpitala Zespołonego),
- klub „Suwalszczyzna” ROKiS przy ul. Świerkowej 52 (lokal spółdzielczy SSM).

W centrum miasta mają siedziby:

- Muzeum Okręgowe i oddział – Muzeum im. M. Konopnickiej (odpowiednio: ul. Kościuszki 81 i 31),
- Regionalny Ośrodek Kultury i Sztuki (ul. Noniewiczza 71 i 71 A), muszla koncertowa (park Konstytucji 3 Maja),
- Biblioteka Publiczna im. M. Konopnickiej (ul. E. Plater 33 A) i Specjalistyczny Oddział Biblioteczny (ul. Waryńskiego),
- Młodzieżowy Dom Kultury,
- sale wykorzystywane na imprezy kulturalne – hala OSiR (ul. Wojska Polskiego), sala widowiskowa (ul. Noniewiczza 10).

Działania władz samorządowych Suwałk w początkowym okresie wymagały uporządkowania sieci placówek – w przypadku Biblioteki Publicznej oraz Muzeum Okręgowego – oraz przeprowadzenia zmian w zakresie wewnętrznej struktury ich działania

(nadanie nowych statutów, przyjęcie regulaminów organizacyjnych) w oparciu o stosowne uchwały Rady Miejskiej.

Przy udziale finansowym budżetu miasta na utrzymanie kadry, bazy materialnej i zabezpieczenia realizacji zadań statutowych jednostek kultury podejmowano działania na rzecz pozyskania dodatkowych środków m.in. z budżetu państwa i samorządu województwa podlaskiego.

W przypadku Biblioteki zmieniono jej nazwę na: Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej wraz z dokonaniem korekty odnośnie ilości filii miejskich.

Wiele zabiegów wymagała też zmiana struktury Muzeum Okręgowego ze względu na fakt, że po reformie administracyjnej w 1999 r. trzy oddziały muzealne znalazły się w województwie warmińsko-mazurskim:

- Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego w Praniu,
- Michała Kajki w Ogródku,
- Muzeum Reformacji Polskiej w Mikołajkach.

Zostały one przejęte do prowadzenia przez tamtejsze lokalne samorządy gminne w 2000 r.

Przeprowadzono konkursy na stanowiska dyrektorów nowych instytucji – Biblioteki Publicznej im. M. Konopnickiej i Regionalnego Ośrodka Kultury i Sztuki.

Instytucje kultury – mimo określonych statutowych zadań na rzecz miasta – prowadziły i prowadzą nadal działania również o charakterze ponadlokalnym. I tak:

- 1) Biblioteka Publiczna – w ramach porozumienia Miasta Suwałki z suwalskim Starostwem Powiatowym - realizuje od 2001 r. zadania biblioteki powiatowej w zakresie współdziałania z władzami powiatu i poszczególnych gmin w zakresie merytorycznego nadzoru nad 9 placówkami bibliotecznymi na obszarze powiatu suwalskiego.
- 2) Regionalny Ośrodek Kultury i Sztuki poprzez Centrum Kultury Ludowej Suwalszczyzny i Przygranicza współpracuje z powiatami suwalskim, sejneńskim i augustowskim w zakresie wspierania środowiska twórczości ludowej, zespołów folklorystycznych oraz ich promocji w kraju i za granicą.
- 3) Muzeum Okręgowe współpracuje z jednostkami samorządu terytorialnego ościennych powiatów w zakresie nadzoru nad placówkami muzealnymi i badań w zakresie m.in. ochrony dóbr kultury i dziedzictwa kulturowego.

4.1. Regionalny Ośrodek Kultury i Sztuki

Zadania statutowe:

- inicjowanie i tworzenie warunków do rozwoju społecznego ruchu kulturalnego,
- prowadzenie galerii,
- kształtowanie i kreowanie świadomego odbioru różnych dziedzin sztuki,
- popularyzacja i promocja twórców,
- współpraca w promocji kultury z jednostkami kultury z terenu Suwalszczyzny,
- działalność Centrum Kultury Ludowej Suwalszczyzny i Przygranicza,

- realizacja projektów w dziedzinie kultury o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym w formie plenerów, wystaw, festiwali, przeglądów, konkursów.

Do wiodących projektów realizowanych przez ROKiS należą:

- Międzynarodowy Festiwal Ludowych Zespołów Tanecznych „Źródlika” (biennale),
- Międzynarodowy Festiwal Teatrów Dzieci i Młodzieży „Wigraszek”,
- Międzynarodowe Recitale Chóralne „Hora Cantavi”,
- Międzynarodowy Plener Malarski „U źródła”,
- Międzynarodowy Festiwal Muzyczny „Wiosło Jaćwinga”,
- Ogólnopolskie Spotkania z Monodramem „O Złotą Podkowę Pegaza”,
- Wigilia Chłopska w Wigrach.

Ponadto cyklicznie organizowane są:

- Eliminacje miejskie Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego,
- Kaziuk Suwalski,
- Suwalskie Prezentacje Artystyczne „Marzeńtańce”,
- Kiermasz Wielkanocny,
- Dni Suwałk,
- Lato na Chłodnej,
- Suwalski Jarmark Folkloru,
- Spotkania z Piosenką Żeglarską w Starym Folwarku,
- Festiwal Gospel & Jazz,
- Suwalski Przegląd Dziecięcej Twórczości Plastycznej,
- Sylwester pod Gwiazdami.

W ramach upowszechniania sztuki prowadzone są galerie:

- **Chłodna 20** – średnio prezentowanych jest 10 wystaw w ciągu roku w zakresie sztuk plastycznych (rzeźba, malarstwo, grafika, rysunek) twórców z Polski, regionu i miasta. Towarzyszą wystawom wernisaże oraz okolicznościowe foldery i katalogi.
- **Galeria Pacamera** – średnio 8 wystaw w ciągu roku (fotografia artystyczna, małe formy graficzne) twórców z kraju i regionu z towarzyszącymi wystawom folderami i katalogami.

Przy ROKiS działa szereg zespołów i sekcji amatorskiego ruchu artystycznego, w tym:

- sekcje plastyczne dzieci, młodzieży i dorosłych,
- zespół teatralny „Stryszaki”,
- chór dziecięcy,
- Zespół Pieśni i Tańca „Suwalszczyzna”,
- kapela ZPiT „Suwalszczyzna”,
- Suwalski Chór Seniora,
- zespoły wokalne: „Np.”, „Babcie i Wnuczeta”,
- zespoły muzyczne: „Night Come”, „Projekt Północny Wschód”, „Komitywa Jazz Quartet”, „Acoustic Duet”, „Dreszcz”, „Shamrock”.

W budynku ROKiS – obok pomieszczeń administracyjnych – mają swoją siedzibę zespoły i sekcje artystyczne, sale do zajęć i prób dla zespołów tanecznych i teatralnych, sale wystawowe, sala granatowa – do realizacji imprez. Budynek sąsiedni (ul. Noniewiczza 71 a) jest dzierżawiony przez ROKiS na działalność gastronomiczno - hotelarską (hotel

„Suwalszczyzna”). Instytucja administruje także miejską muszlą koncertową na potrzeby organizacji imprez własnych oraz udostępnia ją innym jednostkom na imprezy. Od kwietnia 2004 r. w lokalu Suwalskiej Spółdzielni Mieszkaniowej przy ul. Świerkowej 52 – prowadzona jest działalność klubu „Suwalszczyzna”.

ROKiS posiada średniej klasy i jakości sprzęt nagłośnieniowy i oświetleniowy służący realizacji koncertów i występów zespołów własnych i gości, a także dobrej jakości sprzęt komputerowy wraz z oprogramowaniem do wykonywania składu wydawnictw różnego typu. Od maja 2004 r. uchwałą Rady Miejskiej w Suwałkach w ramach struktury ROKiS jest wydawany Tygodnik Suwalski – czasopismo o charakterze i zasięgu miejsko-powiatowym.

Kadra ROKiS liczy ogółem 43 pracowników merytorycznych (instruktorzy – specjaliści w poszczególnych dziedzinach twórczości artystycznej mający przygotowanie specjalistyczne i doświadczenie zawodowe oraz administracja i obsługa).

4.2. Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej

Zadania statutowe:

- gromadzenie, przechowywanie, opracowywanie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych za pośrednictwem sieci placówek bibliotecznych,
- upowszechnianie książki i czytelnictwa,
- prowadzenie działalności wydawniczej,
- prowadzenie form pracy oświatowej, w tym z uwzględnieniem problematyki kulturalnej i wydawnictw dotyczących miasta i regionu,
- prowadzenie informacji bibliotecznej i bibliograficznej, w tym bazy danych, oraz ich udostępnianie,
- prowadzenie wymiany międzybibliotecznej.

Biblioteka dysponuje siecią komputerową obsługującą system biblioteczny Sowa oraz ma dostęp do Internetu.

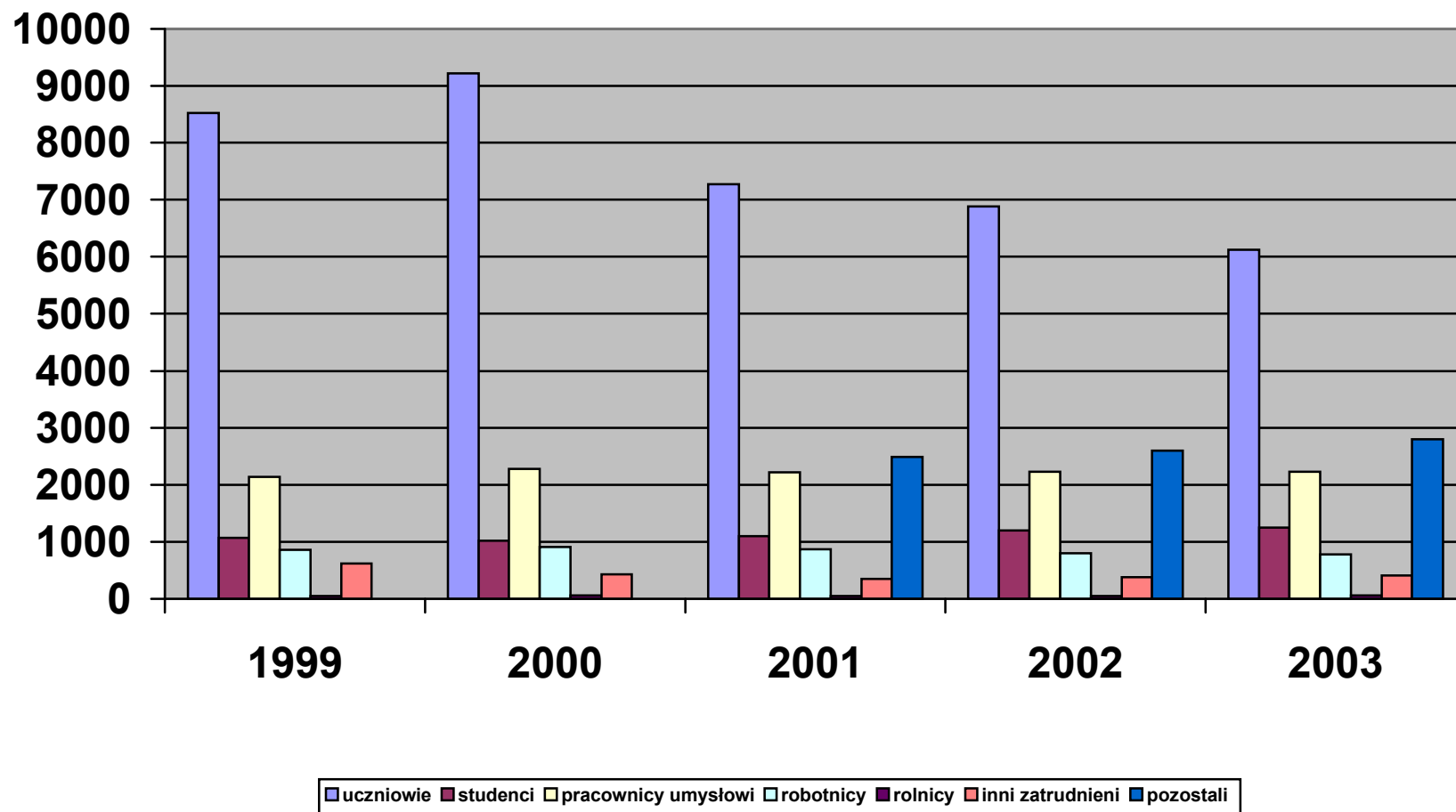
Zatrudnienie wynosi 31 pracowników, z tego 23 – to pracownicy merytoryczni – z przygotowaniem bibliotekarskim.

Tabela nr 1. Czytelnicy Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej w Suwałkach w latach 1999 - 2003.

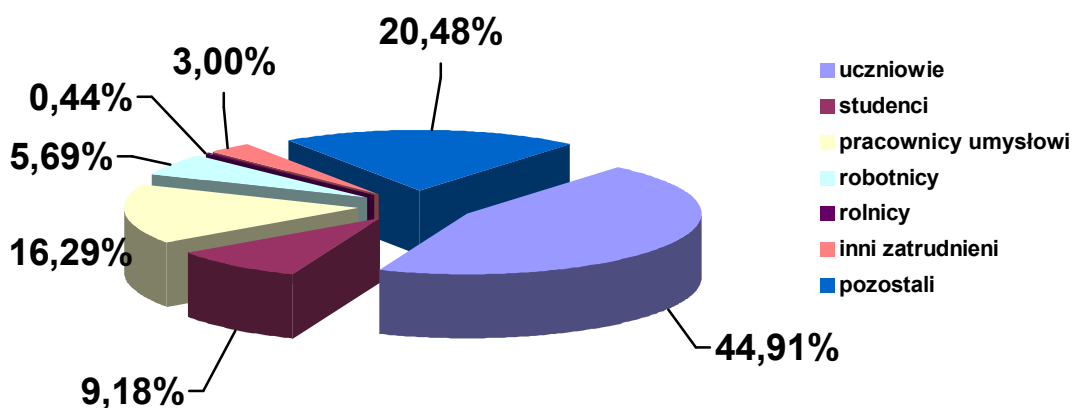
Lata	Struktura czytelnictwa według zawodów						
	uczniowie	studenci	pracownicy umysłowi	robotnicy	rolnicy	inni zatrudnieni	pozostali
1999	8 518	1 067	2 134	864	46	601	brak danych
2000	9 220	1 018	2 278	906	62	428	brak danych
2001	7 273	1 094	2 219	869	45	354	2 489
2002	6 882	1 200	2 224	799	50	378	2 602
2003	6 127	1 253	2 223	777	60	410	2 794

Źródło: Roczne sprawozdania Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej w Suwałkach

Wykres nr 1. Czytelnicy Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej w Suwałkach.

Wykres nr 2. Struktura czytelnictwa według zawodów w Bibliotece Publicznej im. Marii Konopnickiej w roku 2003.

4.3. Muzeum Okręgowe

Zadania statutowe:

- gromadzenie dóbr kultury – ich inwentaryzowanie, katalogowanie, opracowywanie naukowe oraz zabezpieczanie i konserwowanie,
- organizowanie wystaw stałych i czasowych, w tym w ramach współpracy i wymiany międzyregionalnej,
- prowadzenie badań naukowych, ekspedycji i prac terenowych, w tym wykopaliskowych,
- udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych,
- prowadzenie działalności wydawniczej,
- prowadzenie działalności oświatowej i edukacyjnej,
- gromadzenie i udostępnianie publikacji i materiałów z zakresu piśmiennictwa regionalnego.

Działalność prowadzona jest w oparciu o działy merytoryczne: archeologiczny, geologiczny, etnograficzny, historii, sztuki, naukowo-wydawniczy, upowszechniania i promocji oraz bibliotekę i oddział – Muzeum im. Marii Konopnickiej.

Bazą do działalności muzeum są: budynki Muzeum Okręgowego przy ul. Kościuszki 81 oraz oddział przy ul. Kościuszki 31 wraz z budynkiem oficyny.

Ogólna powierzchnia wystawiennicza wynosi 1.133 m². Muzeum dysponuje sprzętem audiowizualnym i komputerowym oraz łączem internetowym. Aktualnie zbiory w zasobach

muzeum wynoszą ogółem ponad 76,2 tys. eksponatów, z czego w działach: archeologicznym – ponad 70 tys., geologicznym – 315, etnograficznym – 2.019, historii – 2.868, sztuki – 1.000.

Zatrudnienie w obu placówkach muzealnych wynosi łącznie 34 etatów (36 osób).

W ramach działalności upowszechnieniowej prezentowane są wystawy:

1. Stałe

- „Pradzieje Suwalszczyzny i Mazur Wschodnich”,
- „Z przeszłości geologicznej Suwalszczyzny”,
- „Alfred Wierusz-Kowalski”,
- „Malarstwo polskie przełomu XIX i XX wieku”,
- „Maria Konopnicka 1842-1910. Za zamkniętymi drzwiami czasu” (oddział);

2. Czasowe

- w okresie od 1999 r. do 2003 r. zaprezentowano w Muzeum Okręgowym w sumie 40 wystaw. W 2004 r. zrealizowano 6 wystaw.

Muzeum im. M. Konopnickiej – w ramach Ośrodka Kultury Literackiej – prowadzi działalność na rzecz twórców związanych z Suwałkami i Suwalszczyzną oraz północno-wschodnim regionem kraju (od XIX wieku do lat obecnych) w zakresie zachowania spuścizny literackiej twórców i pamiątek poprzez gromadzenie eksponatów, ich opracowywanie naukowe i upowszechnianie w formie wystaw literackich, odczytów, seminariów, sesji naukowych, spotkań autorskich.

3. Organizowane interesujące projekty:

- Piknik Kawaleryjski,
- Festyn Archeologiczny,
- lekcje muzealne.

4.4. Młodzieżowy Dom Kultury

Zatrudnia 26 instruktorów merytorycznych oraz 8 pracowników administracji i obsługi. Obejmuje zakresem działań dzieci i młodzież (w granicach wiekowych 4-25 lat).

Działania dotyczą:

- kształtowania i rozwijania twórczych uzdolnień artystycznych,
- pogłębiania wiedzy,
- organizacji zajęć w poszczególnych dziedzinach zainteresowań,
- tworzenia warunków do świadomego i aktywnego uczestnictwa w kulturze.

Główne zadania statutowe:

- udział dzieci i młodzieży w różnego typu zespołach i sekcjach w ramach amatorskiego ruchu artystycznego,
- organizowanie przeglądów, konkursów, wystaw służących prezentacji dorobku uczestników zajęć pozalekcyjnych,
- poszerzanie wiedzy uczestników w poszczególnych dziedzinach sztuki i nauki,

- promocja dorobku zespołów i sekcji na imprezach miejskich oraz prezentacja form pracy pozaszkolnej na konkursach, przeglądach, festiwalach itp. w regionie, kraju i za granicą,
- prowadzenie współpracy z zespołami z zagranicy – wymiana doświadczeń i realizacja wspólnych projektów.

Zajęcia są realizowane w pracowniach: plastycznej, grafiki, ceramicznej, muzycznej, studia piosenki, tanecznej, teatralnej, komputerowej, edukacji regionalnej.

Spośród zespołów funkcjonujących w MDK należy wymienić:

- *taneczne*: Flex i Flex I, Kontrast I i Kontrast II, sekcje: hip-hop i scratch oraz ludowy - „Dzieci Suwalszczyzny”,
- *teatralne*: Mniejszy od Mikrusa, Mikrus I, Mikrus II, Teatr Form Czarno-Białych „Plama”, „Co Nieco”, Teatr Lalki i Aktora,
- *wokalno-muzyczne*: Studio Piosenki oraz 15 młodzieżowych zespołów i sekcji muzycznych.

Ponadto od września 2003 r. działa przy MDK Miejska Orkiestra Dęta (ok. 50 osób), której skład stanowią uczniowie Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia w Suwałkach.

W ramach współpracy z zagranicą odbywa się wymiana zespołów tanecznych (w tym scratch i hip-hop) z Grande-Synthe we Francji oraz z zaprzyjaźnionymi zespołami z Litwy. Ponadto Orkiestra współpracuje z Młodzieżową Orkiestrą Dętą z Waren (Müritz).

Do najważniejszych imprez organizowanych przez MDK należy zaliczyć:

- konkurs literacki „Okruchy”,
- Mały Konkurs Recytatorski „O baryłeczkę Kubusia Puchatka”,
- Forum Teatrów Dzieci i Młodzieży,
- Ogólnopolski Konkurs Graficzny na Ekslibris im. Marii Konopnickiej.

Obok wymienionych wyżej miejskich instytucji samorządowych na terenie miasta prowadzą również działalność w sferze kultury instytucje państwowe mające ponadlokalny zasięg działania. Są to:

4.5. Państwowa Szkoła Muzyczna I i II. st.

Działa w Suwałkach od 1973 r. Mieści się w obiekcie przy ul. Noniewiczza 83. Baza lokalowa obejmuje: 8 sal do nauki teorii, 26 klas do zajęć indywidualnych, bibliotekę i salę koncertową na ok. 100 miejsc.

Jest placówką kształcenia artystycznego dzieci i młodzieży podległą Ministerstwu Kultury, a pod względem merytoryczno-dydaktycznym – Centrum Edukacji Artystycznej w Warszawie, spełniając rolę ponadregionalną.

Jako PSM I st. prowadzi nauczanie w cyklach 6-letnim i 4-letnim (na poziomie szkoły podstawowej) oraz jako placówka II st. – na wydziałach: instrumentalnym i wokalnym.

Nauczanie w szkole I stopnia odbywa się w klasach następujących instrumentów: fortepian, akordeon, skrzypce, altówka, wiolonczela, gitara, flet, klarnet, saksofon, fagot, trąbka, puzon, perkusja; II stopnia – w klasach: fortepian, akordeon, organy, skrzypce, wiolonczela, gitara, flet, klarnet, saksofon.

W roku szkolnym 2003/04 zatrudnionych było 45 nauczycieli oraz administracji i obsługi – 17 osób, zaś uczniów odpowiednio: 267 i 66 osób. W roku szkolnym 2004/05 ilość kadry nie uległa zmianie; w PSM I st. rozpoczęło naukę 291 uczniów, a w PSM II st. – 87.

Działalność dydaktyczna obejmuje w bieżącym roku szkolnym: lekcje gry na instrumentach, lekcje teorii, prowadzenie chóru, zespołów muzycznych, w tym orkiestry smyczkowej.

Szkoła – obok działalności dydaktycznej – jest też organizatorem szeregu imprez o charakterze ogólnopolskim, makroregionalnym i regionalnym, które odbywają się w Suwałkach.

Do najważniejszych dotychczas realizowanych imprez cyklicznych należy zaliczyć:

- Ogólnopolski Festiwal Saksofonowy,
- Makroregionalny Konkurs Pianistyczny,
- Regionalny Konkurs Zespołów Instrumentów Dętych,
- Ogólnopolskie seminaria, np. dotyczące polskiego folkloru muzycznego.

4.6. Archiwum Państwowe

Mieści się w zabytkowym budynku przy ul. Kościuszki 69. Zajmuje ponad 1.800 m² powierzchni użytkowej. Jest jedną z instytucji w kraju w ramach ogólnopolskiej państwowej sieci archiwalnej (66 jednostek państwowych). Pełni dwojaką rolę: jest jednostką administracji publicznej specjalnej oraz placówką naukowo-badawczą.

Prowadzi ponadto oddział w Ełku.

Placówka posiada długoletnią tradycję (funkcjonuje jako jednostka państwowa od 1921 r.). Działała z przerwami (w 1927 r. uległa likwidacji, a zasoby archiwalne przewieziono do Grodna, przez co miasto Suwałki pozbawione zostało wielu bogatych i najstarszych zbiorów; większość z nich znajduje się obecnie w Wilnie).

W 1954 r. archiwum w Suwałkach zostało ponownie powołane. Od 1.08.1955 r. rozpoczęło pracę jako Powiatowe Archiwum Państwowe podległe jednostce wojewódzkiej w Białymstoku.

Zasoby archiwalne obejmują głównie okres XIX i XX w. Tylko nieliczne dotyczą okresów wcześniejszych (XVII i XVIII w.). Zbiory zawierają dokumenty z lat międzywojennych z powiatów augustowskiego, sejneńskiego i suwalskiego, a po 1975 r. – również najnowszych zbiorów z terenu województwa suwalskiego. Szczególnie bogate są archiwa z byłych suwalskich sądów.

Zbiory obejmują zarówno akta, jak też materiały ikonograficzne, fotografie, druki ulotne, dokumentację geodezyjno-kartograficzną, materiały audiofoniczne i techniczne oraz z zakresu kultury materialnej.

Ze względu na duże społeczne zainteresowanie materiałami i dokumentami Archiwum prowadzi od 2003 r. działalność usługową, gromadząc i przechowując najnowsze akta personalne i płacowe likwidowanych zakładów pracy.

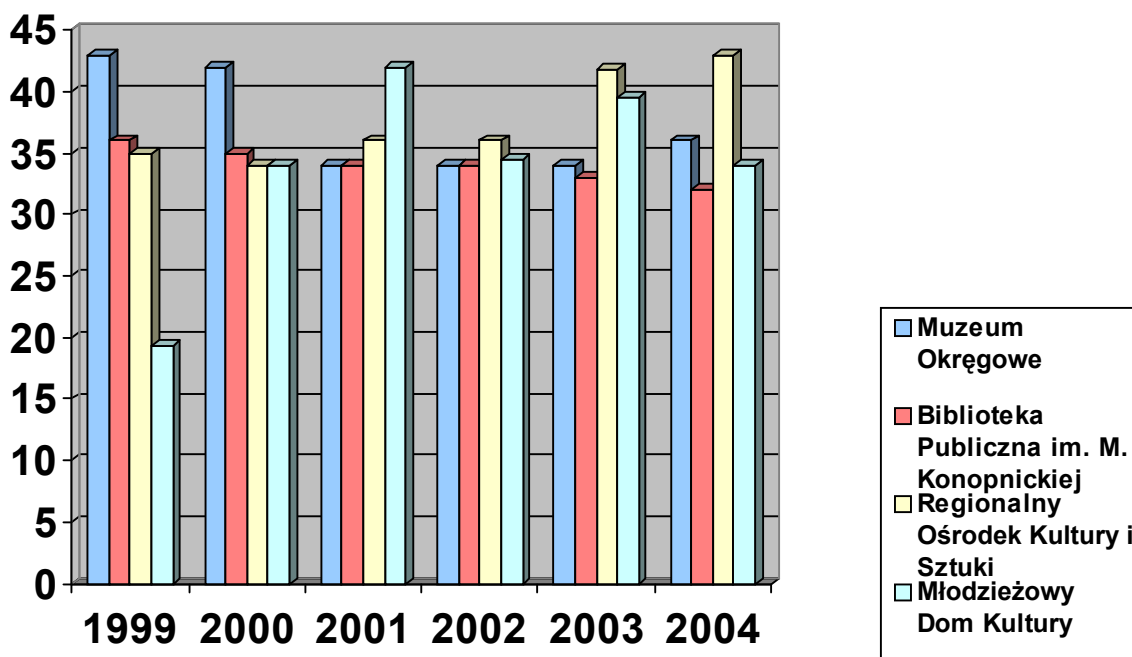
Aktualnie w jednostce zatrudnionych pracuje 11 osób, w tym w działalności podstawowej 6 archiwistów i 2 osoby zajmujące się profilaktyką i konserwacją zbiorów. Do chwili obecnej zbiory archiwum są zgromadzone w 640 zespołach liczących prawie 180 tys. jednostek.

Tabela nr 2. Zatrudnienie w instytucjach kultury w latach 1999 – 2004.

Lp.	Instytucje kultury	1999	2000	2001	2002	2003	2004
1.	Muzeum Okręgowe	43	42	34	34	34	34
2.	Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej	36	35	34	34	33	31
3.	Regionalny Ośrodek Kultury i Sztuki	35	34	36	36	41,75	43
4.	Młodzieżowy Dom Kultury	19,33	34	42	34,5	39,5	34

Źródło: Sprawozdania instytucji kultury

Wykres nr 3. Zatrudnienie w instytucjach kultury w latach 1999 – 2004

4.7. Stowarzyszenia kultury

Stanowią one w obszarze ofert kulturalnych na terenie miasta ważne ogniwo. Atutami ich działań są:

1. Realizowanie wielu zadań (projektów) uzupełniających i wzbogacających ofertę – uzupełnienie obszaru działań miejskich instytucji kultury.
2. Wykorzystywanie stałego grona wolontariuszy w zakresie realizacji poszczególnych imprez i przedsięwzięć w kulturze.
3. Możliwości pozyskiwania pozabudżetowych środków finansowych na realizację zadań, w tym z unijnych funduszy pomocowych.
4. Możliwość uzyskania wsparcia z budżetu miasta na realizację wartościowych, ciekawych projektów.
5. Realizowanie ofert kulturalnych w postaci imprez w różnych dziedzinach popularyzacji sztuki i edukacji (w tym koncertów, spotkań autorskich, sesji naukowych, wydawnictw, plenerów oraz innych imprez i przedsięwzięć), wychodzących naprzeciw oczekiwaniom różnych grup wiekowych i środowiskowych, np. tzw. „trzeciego wieku”, środowisk młodzieżowych pod względem obszaru zainteresowań itp.

Aktualny wykaz stowarzyszeń w Urzędzie Miejskim z dziedziny kultury (bądź z pogranicza oświaty i kultury), wskazujących jako obszar działania miasto Suwałki działających na terenie miasta, obejmuje 29 jednostek. Nie odzwierciedla to jednak rzeczywistego ich udziału i aktywności w życiu kulturalnym miasta.

Niektóre stowarzyszenia zostały niejednokrotnie utworzone np. przy realizacji jednostkowych zadań (projektów). Część z nich nie pozyskała jednak później aktywnego, stałego środowiska wolontariuszy, dlatego m.in. i z tego właśnie powodu część tych jednostek, widniejąc tylko w rejestrze, nie bierze czynnego i stałego udziału w kulturze.

Mimo to szereg stowarzyszeń od lat aktywnie uczestniczy w życiu kulturalnym Suwałk. Miasto wspiera z budżetu miejskiego realizację szeregu ich projektów.

Niemniej jednak od 2003 r. sukcesywnie spada wielkość dotacji na realizację przez nie zadań. Owa tendencja wynika również z faktu, że wiele stowarzyszeń powstałych od początku 1999 r. zaprzestało aktywnej działalności.

Prężnie działające jednostki „na rynku kulturalnym” w mieście pozyskują z kolei środki z innych źródeł (***tabela obrazująca wysokość udzielonych dotacji – na str. 63***).

Należy też odnotować fakt, że aktywność w pozyskiwaniu środków pozabudżetowych wykazują samorządowe instytucje kultury, które realizują większość zadań własnych gminy w zakresie zaspokajania zbiorowych potrzeb mieszkańców dotyczących kultury.

Do najaktywniejszych jednostek realizujących ciekawe projekty w dziedzinie kultury na terenie Suwałk należy zaliczyć:

- 1) Suwalskie Towarzystwo Muzyczne im. Emila Młynarskiego wraz z Miejskim Ogniskiem Artystycznym im. Jerzego Lalewicza
  - koncerty w ramach Suwalskiego Lata Muzycznego i Jesieni Muzycznej,
  - prowadzenie zespołów: Orkiestry „North Pole Band”, Chóru Kameralnego, teatru „Grupa Kłusowników – Straż Przednia”;
- 2) Augustowsko-Suwalskie Towarzystwo Naukowe
  - „Studium Regionoznawcze i Spotkania z Nauką”,
  - wydawanie Rocznika Naukowego;
- 3) Stowarzyszenie Miłośników Muzyki, Pieśni i Tańca Suwalszczyzny

- działalność Suwalskiego Domu Tańca (promocja kultury, tanecznej i zwyczajów regionu Suwalszczyzny),
  - imprezy popularyzujące folklor i sztukę ludową regionu (np. impreza plenerowa „A w Suwałkach brama malowana”);
- 4) Stowarzyszenie Przyjaciół Suwalszczyzny
    - sesje popularnonaukowe popularyzujące miasto i region;
  - 5) Stowarzyszenie Edukacji Muzycznej
    - Scena Inspiracji Muzycznych (koncerty muzyczne);
  - 6) Oddział Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza
    - odczyty i spotkania autorskie,
    - promocja wydawnictw o tematyce regionalnej;
  - 7) Stowarzyszenie Kulturalne „Bibliofil”
    - spotkania literackie;
  - 8) Stowarzyszenie „Pomoc Dzieciom”
    - promocja członków zespołu wokalnego „Beciaki” w kraju i za granicą;
  - 9) Stowarzyszenie „Jazz Blues Suwałki”
    - koncerty i imprezy muzyczne popularyzujące jazz i blues;
  - 10) Międzynarodowe Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Społecznego
    - organizacja Międzynarodowego Festiwalu Piosenki i Tańca „Muszelki Wigier”;
  - 11) Uniwersytet Trzeciego Wieku
    - działalność kulturalno-oświatowa wśród ludzi w wieku starszym poprzez pracę kół i sekcji, wykłady, spotkania itp.

Uzupełnieniem wykazu jednostek w sferze kultury w zakresie realizacji działań (ofert) są stowarzyszenia i inne jednostki niepubliczne działające na terenie miasta. Otrzymują one rokrocznie dotację na realizację projektów kulturalnych z budżetu miejskiego.

Do znaczących ofert kulturalnych realizowanych przez stowarzyszenia prowadzące działalność upowszechnieniową w kulturze należy zaliczyć:

- Suwalskie Lato Muzyczne,
- Muzyczną Jesień,
- Międzynarodowy Festiwal Piosenki i Tańca o „Wigierskie Muszelki”,
- Międzynarodowy Plener Fotograficzny.

Ponadto:

- koncerty w ramach Filharmonii Aukso (Fundacja Muzyki Aukso z Warszawy),
- Studio Lato – Radio Białystok,
- Powitanie Lata z Radiem 5 – Radio 5,
- Spotkania jazzowo-bluesowe,
- Koncerty w ramach Sceny Inspiracji Muzycznych,
- finały Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy,

4.8. Wydawnictwa i publikacje dotyczące miasta i regionu

Zasób zbiorów, tzw. „regionaliów”, znajdujących się w zbiorach Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej, obejmuje dużą część całości wydawnictw i publikacji obejmujących swą tematyką Suwałki i Suwalszczyznę.

Należy pod tym terminem rozumieć obszar kulturowo-administracyjny (miasto Suwałki oraz powiaty augustowski, sejneński i suwalski, oraz do stycznia 1999 r. – również województwo suwalskie).

Obok szeregu pozycji bibliofilskich z XIX wieku, a także starszych wydawnictw, zasób Biblioteki Publicznej obejmuje pokaźny zbiór różnego typu publikacji obejmujących tematycznie miasto i region.

W latach 1999-2004 Biblioteka Publiczna zgromadziła 314 regionaliów (w tym wznowienia) – zarówno opublikowanych przez miejscowych wydawców i wydawnictwa, jak też przez inne podmioty z regionu i kraju

Posiadane przez Bibliotekę Publiczną zbiory obejmują następujące dziedziny:

- literaturę (tomiki poezji, utwory prozatorskie),
- opracowania naukowe (m.in. w dziedzinach archeologii, historii miasta i regionu, wojskowości i tematyce wojennej, językoznawstwa, ochrony środowiska, krajobrazu i przyrodoznawstwa itp.),
- wydawnictwa o charakterze wspomnieniowym,
- przewodniki i informatory turystyczne,
- mapy oraz plany Suwałk i Suwalszczyzny,
- wydawnictwa albumowe o mieście i regionie w różnych dziedzinach (kultura, krajobraz, przyroda, gospodarka i in.),
- okolicznościowe (m.in. okazji jubileuszy zakładów i firm w mieście),
- publikacje w innych wydawnictwach i czasopismach dot. miasta i regionu.

Aktualnie na suwalskim rynku (niezależnie od funkcjonujących drukarni) funkcjonuje praktycznie jedna firma: Wydawnictwo „Hańcza” Janusza Kopciała. Ono też finalizuje m.in. opracowanie i wydanie monografii miasta Suwałk.

Do wydawców z Suwalszczyzny należy też zaliczyć:

Agencję „Omega”,

Augustowsko-Suwalskie Towarzystwo Naukowe – wydawca Rocznika Naukowego,

Oddział PTTK – wydawca kwartalnika „Jaćwież”,

Muzeum Okręgowe – wydawnictwa dotyczące historii miasta i regionu (w tym tradycji wojskowych).

4.9. Miejskie i lokalne środki masowego przekazu.

Spełniają one jedną z istotnych, wiodących elementów w życiu kulturalnym miasta i regionu – kulturotwórczą, informacyjną i dokumentacyjną. Dotyczy to jednostek radia, telewizji i prasy.

Poza działalnością komercyjną powyższe jednostki przekazują informacje o zamierzeniach kulturalnych bądź zamieszczają relacje ze zrealizowanych przedsięwzięć (nie tylko zresztą dotyczących sfery kultury).

Media są więc jednym z najważniejszych przekazników informacji (obok plakatów i afiszy) w relacji: organizatorzy imprez i ofert kulturalnych – adresaci, czyli społeczność miasta i regionu.

Aktualnie w Suwałkach prowadzą działalność:

1. „Radio 5” - Prywatna Rozgłośnia Radiowa (o zasięgu regionalnym),
2. Oddział Radia Białystok (o zasięgu regionalnym - lokalne informacje i materiały przekazywane do Białegostoku do emisji),
3. Oddział Telewizji Białystok (o zasięgu regionalnym – emitowanie materiałów m.in. w ramach programu „Teleobiektyw”),
4. Telewizja Suwałki (informacje o mieście w płatnej sieci kablowej),
5. Tygodnik Suwalski (czasopismo zasięgu miejsko-powiatowym działające obecnie w strukturze Regionalnego Ośrodka Kultury i Sztuki),
6. kwartalnik Jaćwież (o tematyce regionalnej),
7. połączone oddziały Gazety Współczesnej i Kuriera Porannego – jedna redakcja - (materiały przekazywane do publikacji do Białymstoku),
8. Tygodnik Północny – Nasze Krajobrazy,
9. Suwalskie Echa (periodyk),
10. Nasza Gazeta Suwalska (periodyk),
11. inne miejskie (lokalne) czasopisma – periodyki, w tym spółdzielcze, parafialne, i szkolne.

Obok bieżącej informacji o życiu miasta (w tym w zakresie wydarzeń kulturalnych) niektóre spośród wymienionych jednostek są organizatorami imprez, głównie plenerowych w okresie letnim.

Do najważniejszych organizatorów imprez kulturalno-rekreacyjnych realizowanych przez media we współpracy z instytucjami kultury i innymi podmiotami należy zaliczyć:

- 1) Prywatną Rozgłośnię Radiową „Radio 5” - imprezy:
  - Powitanie Lata z Radiem 5;
- 2) Redakcję Radia Białystok wraz z oddziałem suwalskim – imprezę
  - Powitanie Lata z Radiem Białystok;
- 4) Tygodnik Suwalski – imprezę
  - Pożegnanie Lata z Tygodnikiem Suwalskim.

Suwalskie media są też wielokrotnie patronami medialnymi wielu imprez i innych przedsięwzięć kulturalnych w mieście (np. imprez plenerowych, koncertów, wystaw,

plenerów) – Radio 5, Gazeta Współczesna, Kurier Poranny, oddziały TV Białystok i Radia Białystok, Telewizja Suwałki.

5. Dziedziny upowszechniania kultury i sztuki

W Suwałkach nie ma aktualnie instytucji kultury i sztuki takich jak: teatr, opera, operetka, filharmonia itp.

Ten stan wynika zarówno z ograniczonych możliwości finansowych pod względem utrzymania ww. jednostek, jak też możliwości technicznych, tj. zabezpieczenia na właściwym poziomie bazy materialnej i sprzętu.

Suwałki, będąc miastem o średnim potencjale ekonomicznym, należącym do mniejszych ośrodków w kraju, dodatkowo oddalonym od większych centrów kultury, ograniczonym zapotrzebowaniu na usługi kulturalne, nie mają aktualnie wielkich możliwości rozwoju w dziedzinie kultury.

Sytuacja gospodarcza miasta w ciągu najbliższych lat nie będzie miała istotnego, znaczącego wpływu na rozwój kultury zgodnie z potrzebami i społecznymi oczekiwaniami, niemniej realne jest wykonanie kilku przedsięwzięć, w tym przede wszystkim mających wpływ na poprawę warunków upowszechniania kultury. Problemem jest przede wszystkim brak miejskiej sali widowiskowo-teatralnej, która może dać szansę na rozwój i prezentację ofert w dziedzinach teatru, tańca, muzyki.

5.1. Teatr

Upowszechnianie teatru, podobnie jak i innych dziedzin sztuki, jest uwarunkowane – obok względów finansowych – również możliwościami lokalowymi, w tym bazą materialną z odpowiednim zapleczem.

Aktualnie spektakle w tej dziedzinie są realizowane w salach: granatowej ROKiS, widowiskowej ZBM przy ul. Noniewiczza 10, klubu „Suwalszczyzna” oraz sali MDK. Brak sali przystosowanej do profesjonalnych prezentacji w tej dziedzinie sztuki wpływa bezpośrednio na jakość i ilość form. Ma to też istotne znaczenie dla rozwoju amatorskich grup teatralnych.

W latach 90. funkcjonował „Teatr na Kresach”, prezentując spektakle w profesjonalnej reżyserii i w wykonaniu aktorów zawodowych. Względy ekonomiczne oraz brak sali teatralnej spowodowały jego rozwiązanie.

Zespoły teatralne działają obecnie głównie w ROKiS i MDK, mając w repertuarze małe współczesne formy teatralne, w tym lalkowe, z kręgu teatru ruchu i tańca, niewymagające dużej oprawy scenograficznej i zaplecza.

Wśród zespołów działających od lat należy wymienić: Stryszaki (ROKiS) oraz w MDK: Mikrus, Teatr Form Czarno-Białych „Plama”, Teatr Efemeryczny, Teatr Lalki i Aktora.

Z kręgu teatru tradycyjnego działa od szeregu lat „Grupa Kłusowników – Straż Przednia” (zespół działający przy Suwalskim Towarzystwie Muzycznym im. E. Młynarskiego), realizująca spektakle oparte na klasycznych utworach (np. Fredro, Szaniawski, Mrożek i inni).

W ramach spotkań z teatrem ROKiS prowadzi cykl „Spotkania za kurtynką”, które obejmują m.in. spektakle dla dzieci i młodzieży w dziedzinie teatru lalkowego.

5.2. Muzyka

W mieście działa wiele zespołów i sekcji w tej dziedzinie. Obok zespołów młodzieżowych – muzycznych i muzyczno-wokalnych - reprezentujących różne formy i style muzyczne (pop, folk, blues, country itp.) prowadzą od lat działalność znaczące dla kultury muzycznej miasta zespoły instrumentalne i chóralskie:

- Orkiestra North Pole Band (przy STM),
- Miejska Orkiestra Dęta (przy MDK),
- Chór Kameralny (przy STM),
- Chór „Cantylena” (przy LO nr 2),
- Zespół muzyczny „Domun”,
- Zespół muzyczny „Dreszcze”.

Wśród zespołów muzycznych do znanych w kraju i poza granicami należą zespoły muzyczne „Shamrock”, „Night Come”, mające dorobek w postaci znaczących sukcesów na festiwalach krajowych i zagranicznych, wydanych płyt oraz nagrań.

Przy ROKiS i MDK działają aktualnie 4 zespoły muzyczne, 2 zespoły wokalne oraz 2 chóry – dziecięcy i dorosłych. W MDK upowszechnianiem piosenki zajmuje się Studio Piosenki skupiające dzieci i młodzież uzdolnioną wokalnie. W zakresie muzyki funkcjonuje w MDK 9 zespołów rockowych.

Należy podkreślić, że od kilku lat beneficjentem w popularyzacji muzyki jest Pizzeria - Galeria „Rozmarino”, która w ciągu roku promuje zespoły muzyczne z Suwałk i kraju we własnych obiektach, prowadząc przy tym – jako towarzyszące formy - minigalerie plastyczne.

Nadal odczuwa się brak sal spełniających warunki do prezentacji muzycznych, organizacji koncertów zespołów, festiwali i konkursów.

W sezonie letnim koncerty są organizowane w plenerze (np. przenośna scena w kompleksie rozrywkowo-kulturalnym OSiR czy w muszli koncertowej w parku). Nie stwarzają one jednak właściwych warunków do prezentacji zespołów własnych i zaproszonych.

5.3 Taniec

Popularność form tanecznych wśród dzieci i młodzieży szkolnej utrzymuje się od lat na wysokim poziomie. Obok szeregu działających form tanecznych, zwłaszcza przy MDK, wiodącym zespołem w tym zakresie jest Zespół Pieśni i Tańca „Suwalszczyzna”, którego początki sięgają lat 1950/51 (w 2000 r. był obchodzony jubileusz 50-lecia zespołu). Jego odnowienie nastąpiło w 1978 r. i od tego czasu „Suwalszczyzna” działa nieprzerwanie,

koncertując w tym okresie w Suwałkach, kraju i poza granicami, w tym we Francji, Niemczech, na Litwie i Białorusi, w Estonii, Rosji, Turcji.

Popularnymi obecnie formami wśród młodzieży w dziedzinie muzyki i tańca są działające sekcje np. w zakresie tańca hip-hop, dla których niezbędne jest zabezpieczenie w postaci specjalistycznej kadry instruktorskiej i odpowiedniego zaplecza lokalowo-sprzętowego i technicznego, a także ich promocja.

W MDK ta dyscyplina jest szczególnie bogato reprezentowana. Obok zajęć rytmiczno-tanecznych prowadzone są zespoły: Flex, Flex I, Kontrast, Kontrast I, Kontraścik z elementami tańca baletowego, współczesnego, ludowego i pedagogiki zabawy oraz teatru tańca.

5.4. Plastyka i fotografia

Pracownie plastyczne umożliwiają dzieciom, młodzieży i dorosłym rozwój zainteresowań twórczych. W ROKiS funkcjonuje 5 grup w poszczególnych grupach wiekowych. Odbywają się też konsultacje indywidualne. Niezależnie od działań w ramach ruchu amatorskiego w tej dziedzinie twórczą działalność prowadzi kilkunastu artystów w zakresie sztuk plastycznych (malarstwo, grafika, rysunek).

Obecnie prowadzi działalność artystyczną zamieszkałych w Suwałkach ok. 20 twórców oraz kilku w pobliżu Suwałk, w tym prof. Andrzej Strumiłło w Maćkowej Rudzie czy Jerzy Szrednicki w Smolanach.

Aktualnie działają przy ROKiS dwie galerie służące prezentacji sztuk plastycznych: Chłodna 20 (malarstwo, rzeźba, rysunek, grafika, instalacje itp.) oraz PACamera (ogólnie fotografia).

Suwalscy twórcy mają możliwość prezentacji w galerii Chłodna 20, m.in. w ramach Suwalskiego Biennale Plastyki (ostatnio w 2004 r.).

Rokrocznie organizowany jest przez ROKiS 2-tygodniowy plener „U źródła”, w którym uczestniczy ok. 30 twórców z Suwałk, innych miast oraz zagranicy.

W Młodzieżowym Domu Kultury działają pracownie plastyczne w dziedzinach rysunku, grafiki, ceramiki i batiku.

5.5. Film

Upowszechnianie filmu – jak żadna chyba dziedzina sztuki – jest uwarunkowane odpowiednią bazą lokalową i specjalistycznym sprzętem. Postępujący rozwój techniki ma tu decydujący wpływ na jakość emisji filmowych, jak też na pozyskanie odbiorców.

W Suwałkach brak jest aktualnie multikina do prezentacji. Jego utworzenie jest potrzebą obecnych czasów.

Poza funkcjonowaniem kina „Bałtyk”, nastawionego wybitnie komercyjnie do upowszechniania filmu, upowszechnianiem tej gałęzi sztuki zajmuje się od lat Regionalny Ośrodek Kultury i Sztuki. Wykorzystuje salę kinowo-widowiskową funkcjonującą obecnie w klubie „Suwalszczyzna” przy ul. Świerkowej 52.

Prowadzone są tam spotkania w ramach Dyskusyjnego Klubu Filmowego „13” oraz Kina Filmów Niezależnych.

Nie ma aktualnie zorganizowanych form działalności w dziedzinie filmu amatorskiego ani jego promocji.

Postępujący rozwój techniki w zakresie sprzętu filmowego i możliwość jego nabycia oraz powszechność jego wykorzystania (zwłaszcza w dokumentowaniu życia rodzinnego) wskazuje też na potrzebę prowadzenia szkoleń w zakresie sztuki wideofilmowania.

6. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Walory miasta - Zasoby dziedzictwa kulturowego, - Wielokulturowość miasta i położenie na obszarze przygranicza, - Tradycje narodowe i patriotyczne, - Przynależność do sieci miast partnerskich, - Mecenat miasta w kulturze (w tym nagrody i stypendia). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Słaba promocja i informacja - Niewystarczająca informacja o przedsięwzięciach kulturalnych.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wysoka aktywność społeczna - Aktywność mieszkańców w sferze kultury, - Aktywność środowisk twórczych, w tym grono regionoznawców, - Wysoki stopień poczucia tożsamości mieszkańców z Suwalszczyzną. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ograniczona ilość środków finansowych przeznaczana na kulturę - Niedostateczna wysokość środków finansowych na realizację zadań w obszarze kultury, w tym w szczególności w zakresie upowszechniania książki i ochrony dziedzictwa kulturowego, - Słaba kondycja sektora prywatnego w mieście w zakresie inwestowania w kulturę i działania kulturalne, - Słaby lobbing działań w sferze kultury.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Działające samorządowe instytucje kultury, stowarzyszenia, towarzystwa, organizacje pozarządowe i wolontariat, posiadające wystarczające doświadczenia w realizacji zadań z dziedziny kultury (podstawowa baza materialna – lokale i sprzęt, wykwalifikowana kadra). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zniszczona i wymagająca rewitalizacji zabudowa klasycystycznej suwalskiej starówki, wolny proces jej przystosowywania na cele społeczno – użytkowe, w tym na cele kulturalne.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wyjątkowe dziedzictwo kulturowe - Różnorodność produktów kulturalnych w postaci zespołów folklorystycznych, silnie rozwiniętej twórczości ludowej oraz rękodzieła artystycznego, - Duża ilość organizowanych imprez kulturalnych o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym oraz międzynarodowym charakterze, - Oferty kulturalne kierowane są do różnych grup wiekowych, społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dostateczny stan techniczny bazy lokalowej instytucji kultury i ich wyposażenia (w sprzęt specjalistyczny, komputerowy i in.), ➤ Brak bazy do realizacji spektakli teatralnych i koncertów filharmonii.

<p>i środowiskowych,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Państwowe instytucje kultury (Państwowa Szkoła Muzyczna I i II st., Archiwum Państwowe). 	
<p>➤ Przychylność władz w sferze rozwoju kultury</p> <ul style="list-style-type: none"> - Otwartość, chęć współpracy w zakresie kultury i promocji ze strony władz samorządowych. 	<p>➤ Niedostateczne zainteresowanie ze strony młodych ludzi kulturą niekomercyjną (koncerty muzyki klasycznej, wystawy sztuki, współczesna literatura, film artystyczny).</p>
<p>➤ Sieć instytucji upowszechniania kultury oraz zaplecze oświatowe,</p> <p>➤ Kontakty zagraniczne i porozumienia międzynarodowe</p>	<p>➤ Ograniczony budżet na realizację zadań w zakresie kultury.</p>

SZANSE	ZAGROŻENIA
<p>➤ Dotacje zewnętrzne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Możliwość korzystania ze środków pomocowych na działania (realizację projektów) w kulturze z funduszy Unii Europejskiej oraz fundacji, - Wzbudzenie wśród inwestorów poprzez przygotowanie ciekawej oferty kulturalnej. 	<p>➤ Dotacje zewnętrzne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Niewykorzystywanie w pełni bądź złe wykorzystywanie środków pomocowych Unii Europejskiej.
<p>➤ Wzrost udziału organizacji pozarządowych w życiu kulturalnym.</p>	<p>➤ Niedostateczna ciągłość kulturowa pomiędzy pokoleniami uczestników w kulturze w zakresie oczekiwań i uczestnictwie w działaniach kulturalnych (niedopasowanie ofert względem oczekiwań).</p>
<p>➤ Oczekiwania społeczne mieszkańców Suwałk i regionu w sferze kultury.</p>	<p>➤ Problemy gospodarcze wpływające na zmniejszenie liczby odbiorców kultury:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Spadek uczestnictwa w odpłatnych ofertach kulturalnych, - Niedostateczne działania z przyczyn ekonomicznych w zakresie ochrony i rewitalizacji substancji zabytkowej miasta. <p>➤ Odplyw z miasta ludzi młodych (w poszukiwaniu pracy), w tym również twórców kultury.</p>

7. *Działania i zamierzenia*

Spoleczne uczestnictwo w kulturze w Suwałkach wynika z szeregu uwarunkowań. Jego wielkość i jest bezpośrednim odniesieniem do miejscowych tradycji kulturalnych, nawyków stałego uczestnictwa w kulturze, a także atrakcyjności oferty oraz innych czynników.

Świadome uczestnictwo w kulturalnych działaniach jest z kolei odbiciem poziomu wykształcenia, sprecyzowanych potrzeb i oczekiwań od organizatorów.

Aktywność mieszkańców Suwałk w kulturze oraz oddolne propozycje mają istotny wpływ na tworzenie oferty kulturalnej w ciągu każdego roku.

Pomijając realne możliwości finansowo-organizacyjne, warunkujące realizację niektórych zadań, oferta jest pewną wypadkową działań – z jednej strony wychodzących naprzeciw społecznym oczekiwaniom, zaś z drugiej – ich akceptacji.

Niemniej jednak oczekiwania odbiorców w sferze kultury są zbyt ogólnikowe, niesprecyzowane, stąd też i ich oddziaływanie nie zawsze przyjmuje właściwy wymiar społeczny.

Na ankietę, przeprowadzoną w 2003 r. przez ROKiS wśród mieszkańców Suwałk, dotyczącą oczekiwań w zakresie kultury oraz uczestnictwa w kulturze odpowiedziało 684 osoby. Obejmowała ona problematykę z zakresu udziału w imprezach kulturalnych organizowanych w mieście przez instytucje kultury, w tym również z zakresu upowszechniania książki i czytelnictwa, form oferowanych przez Muzeum Okręgowe i inne jednostki organizacyjne kultury.

Jak wynika z ankiety, 71,6 proc. respondentów deklaruowało udział w życiu kulturalnym miasta, ale tylko 40,6 proc. świadomie w nich uczestniczy. Z tego ponad połowa wskazuje na udział w imprezach masowych, plenerowych.

78 proc. badanych (503 osoby) oczekuje nowych ofert kulturalnych, w tym w szczególności koncertów gwiazd i zespołów rockowych.

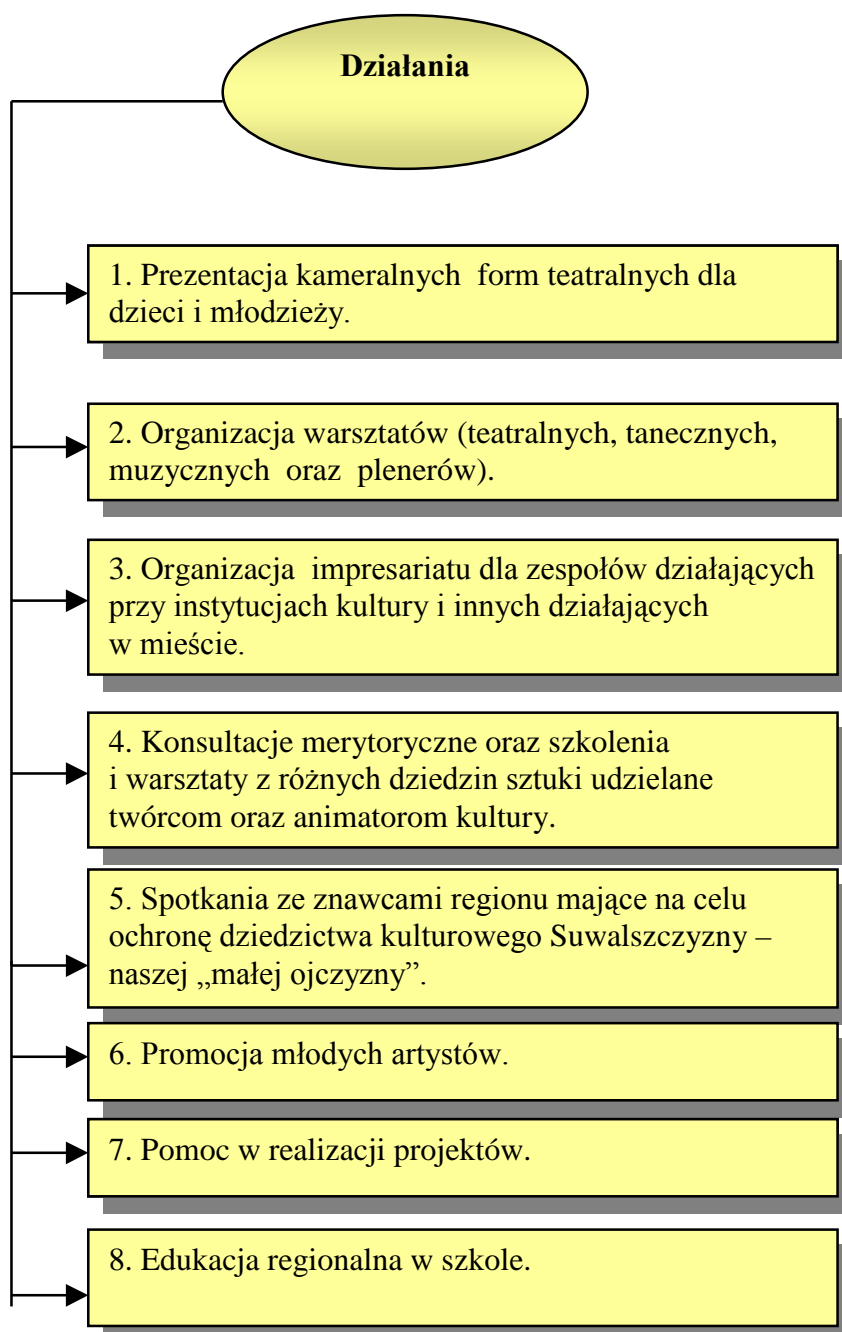
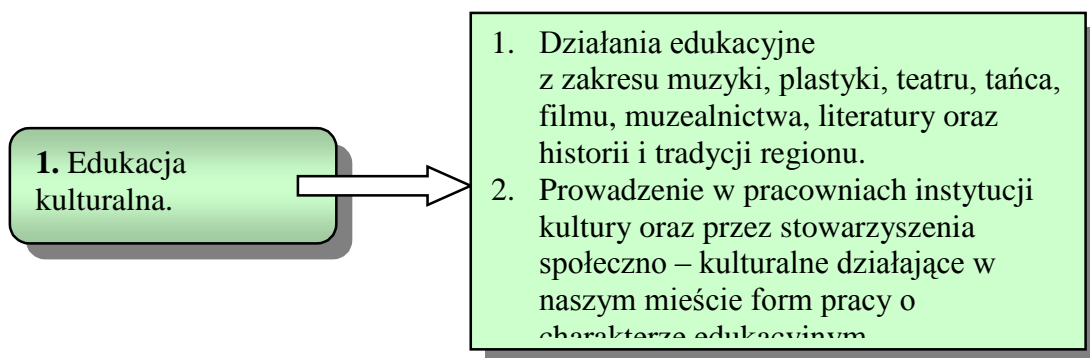
Spośród nich 60 proc. wskazuje na potrzebę organizacji w Suwałkach:

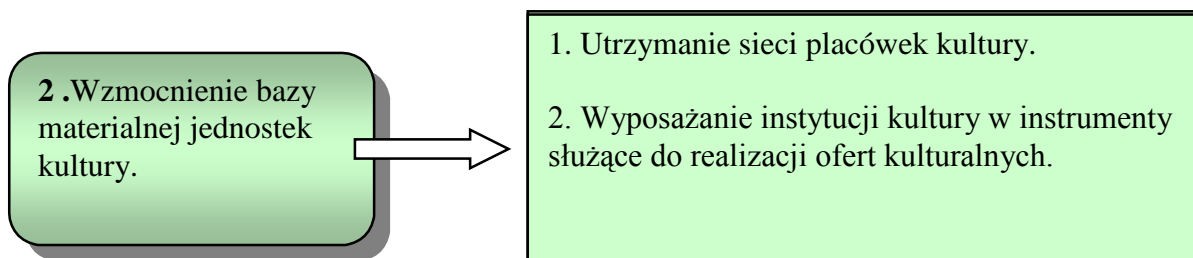
- koncertów w plenerze (34 proc.),
- imprez „ogólnomiejskich” (12 proc.),
- wydarzeń sportowych i z pogranicza sportu (13,9 proc.),
- koncertów hip-hopowych i dyskotek (7,9 proc.),
- innych imprez kulturalnych z różnych dziedzin sztuki (32,2 proc.).

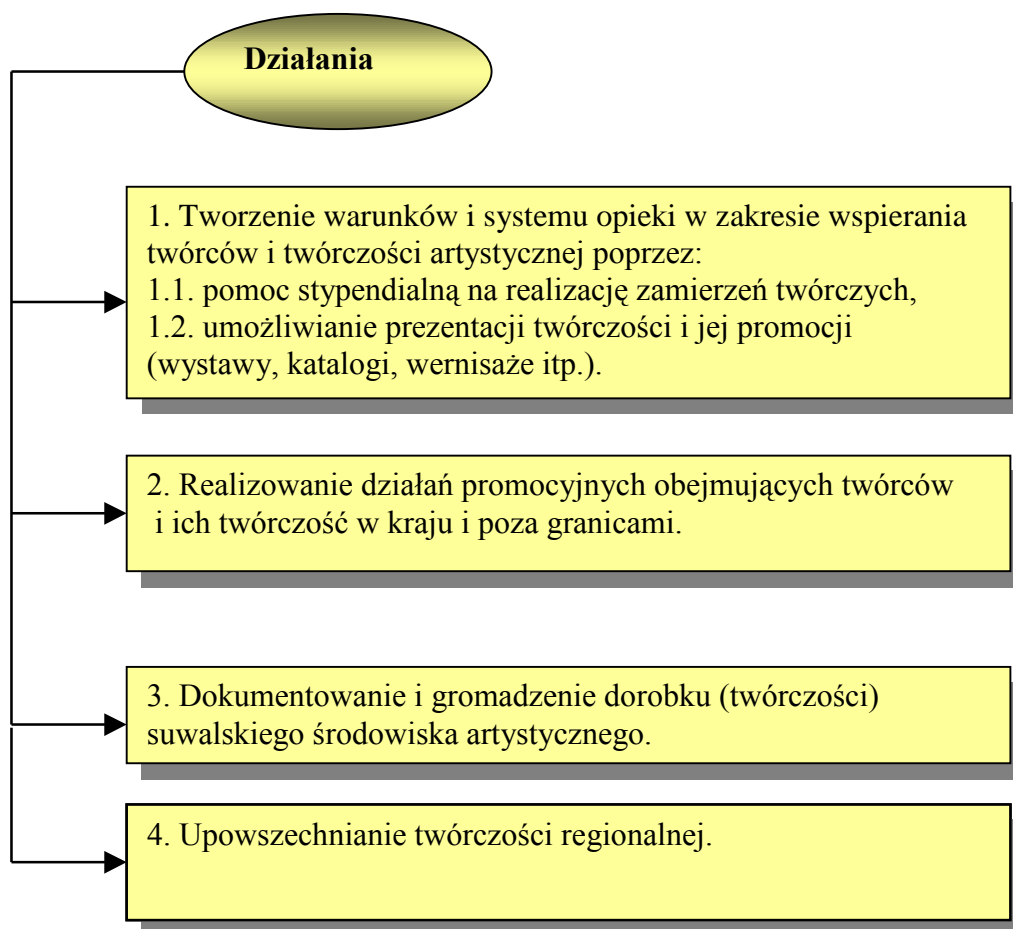
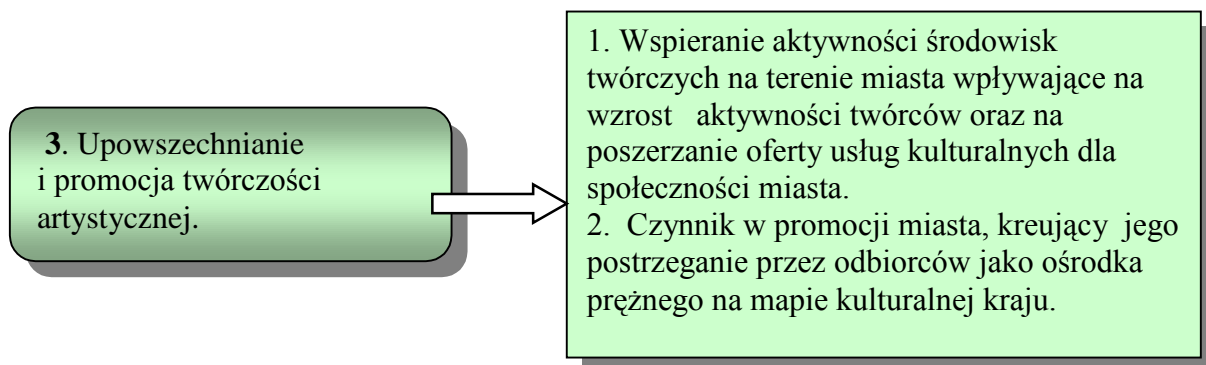
Respondenci zwracali też uwagę na następujące aspekty:

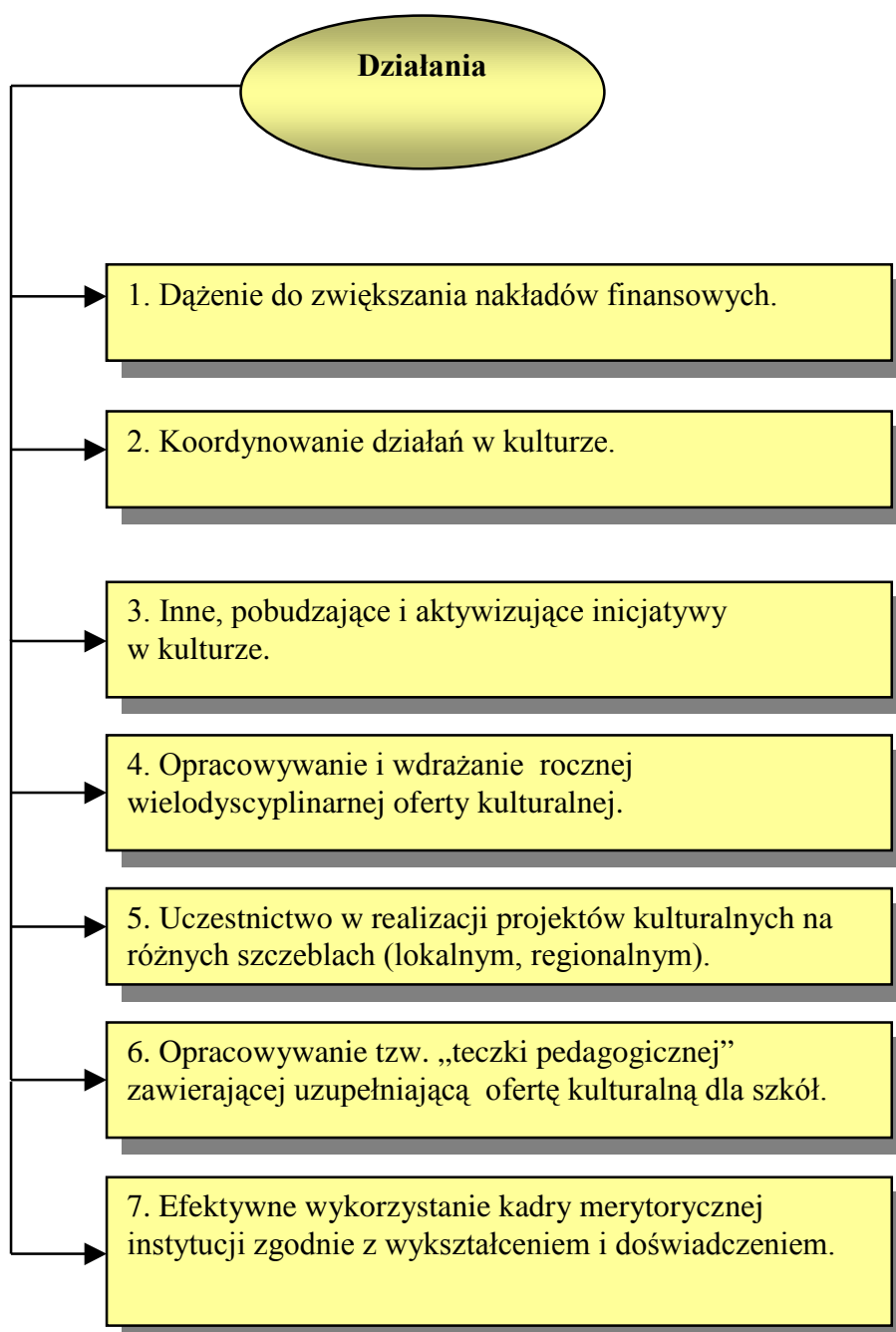
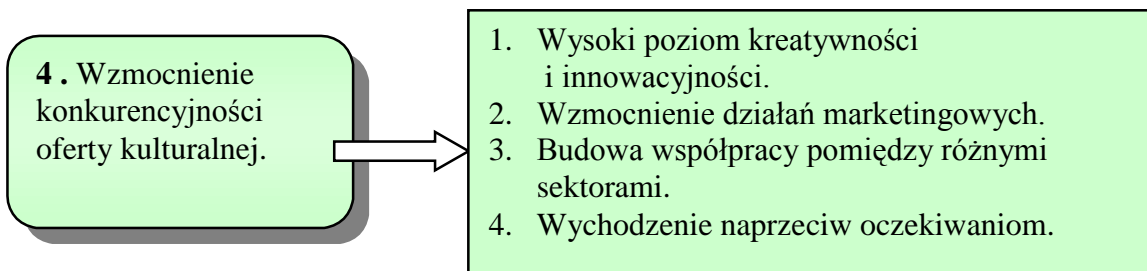
- 1) W dziedzinie upowszechniania filmu – na opóźnienia w prezentacji nowości filmowych, zbyt komercyjny repertuar i niezbyt komfortowe warunki do odbioru, a także brak spotkań z twórcami filmowymi oraz przeglądów filmów.
- 2) W dziedzinie muzyki – na zbyt małą ilość imprez, z tego (10 proc.) oczekuje na zwiększenie oferty w zakresie muzyki poważnej, klasycznej ze wskazaniem na konkretne gatunki (np. jazz, swing, blues i in.).
- 3) W dziedzinie teatru – prawie 85 proc. badanych nie zajęło stanowiska w tym zakresie, nie udzieliło sprecyzowanych odpowiedzi pod względem potrzeb. Tylko 12 proc. wyraziło potrzebę organizacji w mieście spotkań z ludźmi teatru, a także przeglądów teatralnych (spektakli) oraz wieczorów literackich.
- 4) W dziedzinie plastyki, fotografii oraz wystawiennictwa (w tym też w dziedzinie muzealnictwa) – 71,6 proc. ankietowanych podało, że są zainteresowani formami tego typu imprez i udziałem w nich (m.in. w wystawach i ekspozycjach), ale z kolei 70,8 proc. nie zaproponowało nowych działań z tego kręgu sztuki. 20,5 proc. zadeklarowało chęć udziału w zajęciach warsztatowych jako twórca plastyk czy fotografik.

- 5) W dziedzinie upowszechniania książki i czytelnictwa – prawie wszyscy badani wskazali na stały osobisty kontakt z książką i literaturą, przy czym 5 proc. poinformowało o własnych próbach literackich. Wskazano też na potrzebę organizacji większej ilości kiermaszów taniej książki oraz dopływu nowości wydawniczych do placówek bibliotecznych na terenie miasta – jako form większego dostępu do literatury i nauki polskiej i światowej.

5. Rozwój czytelnictwa oraz promocja.

1. Wielkość i rodzaj zasobów książki, prasy, innych wydawnictw, w tym audiowizualnych w publicznych jednostkach bibliotecznych mających szczególne znaczenie w rozwoju kulturalnym mieszkańców. Mimo obecnie w miarę szerokiego dostępu do informacji i wiedzy za pośrednictwem Internetu, kontakt z książką pozostaje wciąż podstawowym źródłem wiedzy i edukacji, w szczególności dla dzieci i młodzieży szkolnej oraz środowiska studenckiego.
2. Prowadzenie działań w zakresie popularyzacji wiedzy o mieście i regionie jako wymóg realizowania przedsięwzięć poprzez m.in. wspieranie wydawnictw w tym zakresie z różnych dziedzin, w tym twórczości literackiej, historii, gospodarki, turystyki itp.

Działania

1. Doposażanie księgozbiorów placówek bibliotecznych w bieżące wydawnictwa literatury pięknej i fachowej zgodnie ze społecznym oczekiwaniem.

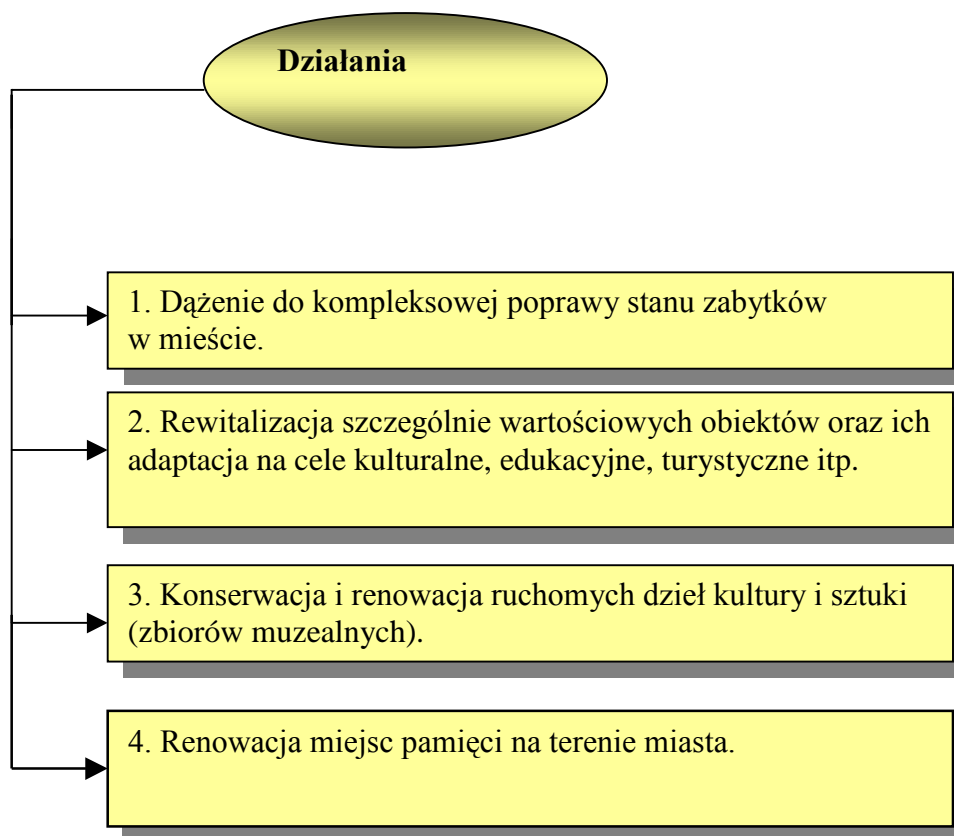
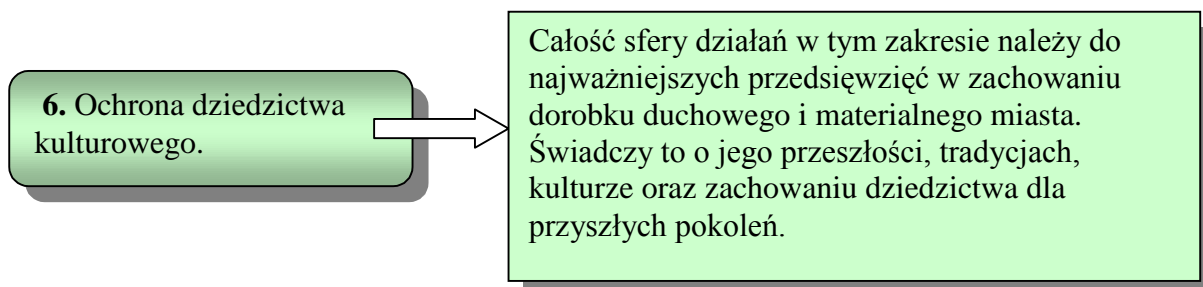
2. Wyposażanie w sprzęt komputerowy i oprogramowanie służące udostępnianiu zbiorów.

3. Wzbogacanie form działań oświatowych.

4. Realizacja form działań rozwijających zainteresowania książką i czytelnictwem.

5. Dofinansowywanie wartościowych wydawnictw.

6. Rozbudowa infrastruktury biblioteki.

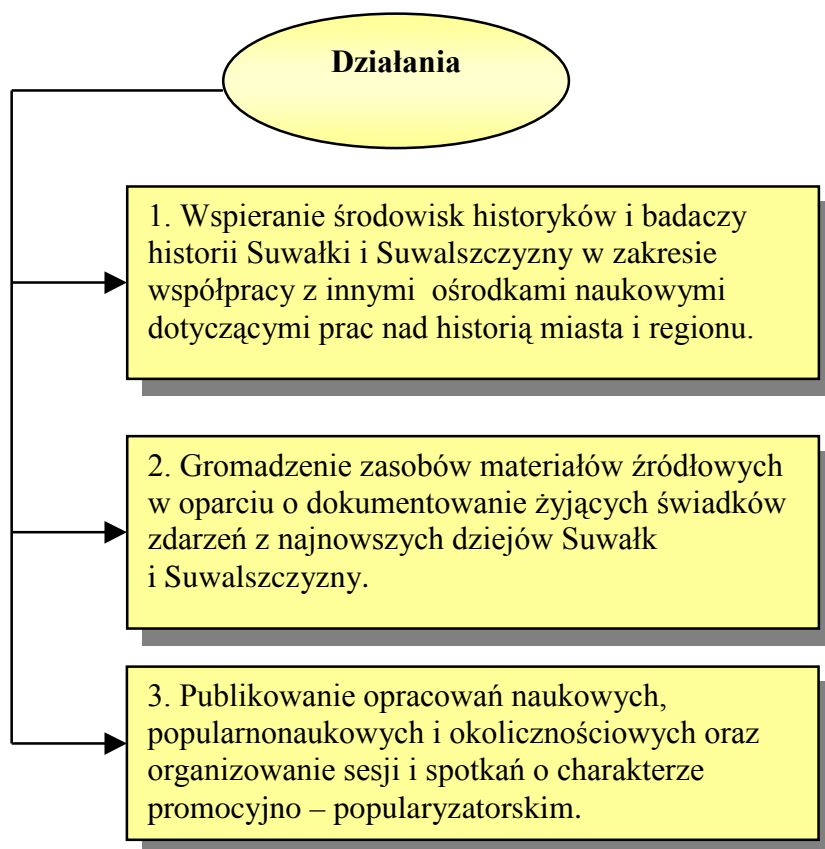
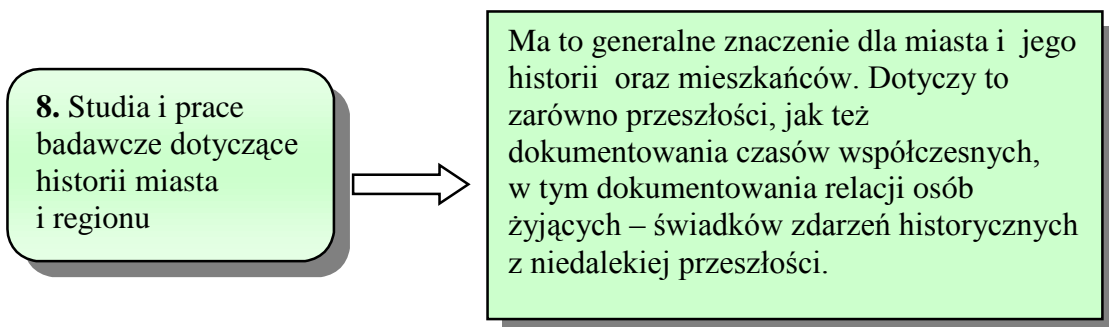

7. Równoważenie dostępu do kultury.

Uczestnictwo w kulturze - w jej różnych przejawach i różnych aspektach poprzez:

1. Aktywne działania w zakresie uprawiania różnych rodzajów sztuki jako profesjonalnej działalności twórczej oraz w ramach amatorskiego ruchu artystycznego (zespoły, sekcje, koła zainteresowań).
2. Udział w społecznych działaniach kulturalnych (np. działalność w stowarzyszeniach społeczno-kulturalnych); udział jako odbiorcy ofert kulturalnych (wystawy, spektakle, koncerty itp.).

8. Instrumenty realizacji programu

Podstawowymi instrumentami działań są następujące czynniki:

1. Baza materialna służąca realizacji ofert (zadań) w zakresie kultury.
2. Sprzęt podstawowy i specjalistyczny instytucji kultury.
3. Środki finansowe, w tym pozyskiwanie funduszy z różnych źródeł.
4. Kreatywność zarządzania instytucjami kultury.
5. Kreatywność kadry instruktorskiej instytucji kultury.
6. Aktywność zaplecza do działań kulturalnych – środowiska twórców profesjonalnych oraz organizacji prowadzących działalność kulturalną na terenie miasta.

Podstawowym i wiodącym elementem w kreowaniu życia kulturalnego na obszarze miasta Suwałk oraz realizacji zadań określonych w niniejszym programie jest czynnik ekonomiczny.

Podstawowe zabezpieczenie środków na utrzymanie instytucji kultury i zabezpieczanie funduszy na realizację oferty kulturalnej nadal będzie spoczywać na budżecie samorządu miejskiego.

Pozyskiwanie środków z funduszy pomocowych na działania w kulturze wymagać będzie działań zarówno ze strony władz miasta Suwałk, jak też instytucji kultury. Dotyczyć to również będzie pozyskiwania środków od sponsorów w realizacji poszczególnych przedsięwzięć.

Prowadzone będą prace w zakresie modernizacji i adaptacji obiektów służących działalności kulturalnej, jak również sukcesywnego doposażania je w niezbędny sprzęt.

Wypracowywanie oferty kulturalnej – z bieżącym uwzględnianiem potrzeb i oczekiwań społecznych w kulturze – będzie wypadkową możliwości ekonomicznych budżetu miasta, a także aktywnością środowiska twórców profesjonalnych oraz stowarzyszeń kultury.

9. Zadania realizacyjne w kulturze na lata 2005-2010

Cel operacyjny 1 - Edukacja kulturalna

Przy unowocześnianiu bazy materialnej będzie wzrastać -pod względem jakości i zakresu oddziaływania - promocja form i przedsięwzięć kulturalnych na terenie miasta. Poprawa stanu w tym zakresie warunkować będzie rozwój i prezentację form upowszechniania kultury, umożliwi też prowadzenie warsztatu twórczego (pracownie, sale do ćwiczeń, galerie sztuki itp.).

Tworzenie właściwych warunków materialnych przy jednoczesnym zapewnieniu potencjału wysoko kwalifikowanej kadry instruktorskiej - sprzyjać też będzie rozwojowi form artystycznych i edukacyjnych, integracji profesjonalnego środowiska twórczego.

Działania:

1. Prezentacje dorobku instruktorów i pracowników merytorycznych Regionalnego Ośrodka Kultury i Sztuki, Muzeum Okręgowego, Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej oraz Młodzieżowego Domu Kultury stanowiące warsztat dla instruktorów i zespołów z regionu i kraju.
2. Wspieranie twórczości artystycznej dzieci i młodzieży szkolnej.
3. Tworzenie warunków na rzecz rozwijania współpracy pomiędzy jednostkami oświaty i kultury w zakresie edukacji kulturalnej.
4. Umacnianie istniejących zespołów, sekcji poprzez podnoszenie poziomu ich warsztatu twórczego i rozszerzanie repertuaru (chóry, zespoły muzyczne, taneczne, teatralne itp.).

Cel operacyjny 2 – Wzmocnienie bazy materialnej jednostek kultury.

Działania:

1. Modyfikowanie sieci placówek kultury w ramach powszechnego dostępu do kultury
  - 1.1. Prowadzenie działań na rzecz pozyskiwania lokali komunalnych na siedziby filii bibliotecznych w celu zmniejszania kosztów ich eksploatacji i utrzymania.
  - 1.2. Rozbudowa obiektu Biblioteki Publicznej, w tym utworzenie oddziału dla osób niepełnosprawnych.
  - 1.3. Utworzenie „biblioteki pogranicza” w celu zachowania i popularyzacji kultury mniejszości wyznaniowych i narodowościowych.
2. Rozwój bazy materialnej placówek kultury – poprawa stanu technicznego obiektów i wyposażenia w sprzęt podstawowy i specjalistyczny.
  - 2.1. Budowa Wielofunkcyjnego Centrum Kultury, Handlu i Usług na terenach powojkowych.
  - 2.2. Budowa – na terenach wokół zalewu „Arkadia” przy ul. Wojska Polskiego - centrum rekreacji, kultury i wypoczynku.

- 2.3. Wyposażenie przy Muzeum im. Marii Konopnickiej Ośrodka Kultury Literackiej (promocja suwalskich twórców i twórczości - wystawy, spotkania autorskie, koncerty).
- 2.4. Utworzenie galerii sztuki współczesnej do prezentacji twórczości profesjonalnej artystów o wysokim standardzie, z zapleczem i niezbędnym wyposażeniem (sprzęt oświetleniowy, audiowizualny, pracownie, magazyny).
- 2.5. Prowadzenie działań na rzecz tworzenia kolekcji sztuki współczesnej artystów profesjonalnych z miasta i regionu oraz jej promocji (wystawy, katalogi, wymiana ekspozycji z galeriami w kraju i za granicą).
- 2.6. Realizacja remontów, modernizacji i adaptacji aktualnej bazy lokalowej instytucji kultury: Regionalnego Ośrodka Kultury i Sztuki, Muzeum Okręgowego i Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej.
- 2.7. Doposażanie placówek kultury w niezbędny i wysokiej jakości sprzęt do działań kulturalnych (komputerowy wraz z oprogramowaniem, muzyczny, nagłośnieniowy, oświetleniowy, fotograficzno-filmowy i in.).
- 2.8. Doposażanie zespołów i sekcji w stroje, kostiumy i materiały w celu prowadzenia zajęć warsztatowych i prezentacji.
- 2.9. Umożliwianie powstawania pracowni twórczych i galerii sztuki twórcom profesjonalnym na obszarze miasta.
- 2.10. Utworzenie Międzynarodowego Centrum Informacji Kulturalno - Turystycznej w muszli koncertowej w Parku Konstytucji 3 Maja.
- 2.11. Uatrakcyjnienie miejsc do kulturalnych prezentacji plenerowych (ogródki artystyczne, np. przy ROKiS).
- 2.12. Utworzenie „Domu Harcerza” dającego możliwość realizacji różnorodnych ofert o charakterze kulturalno – wychowawczym w środowisku dzieci i młodzieży.
- 2.13. Budowa centrum kulturowego „Cmentarzysko Jaćwingów” łączącego środowisko przyrodnicze i kulturowe z budową zaplecza wystawienniczego, rekreacyjnego i gastronomicznego przy wykorzystaniu ścieżek dydaktycznych oraz miejsca do organizacji imprez plenerowych.

Cel operacyjny 3 – Upowszechnianie i promocja twórczości artystycznej.

Działania:

1. Realizacja autorskich projektów w kulturze w oparciu o pozyskane środki ze źródeł unijnych (działania instytucji kultury w statutowych zakresach działania).
2. Tworzenie nowych zespołów profesjonalnych, sekcji artystycznych oraz ich promocja – upowszechnianie ich dorobku poprzez prezentacje stanowiące wizytówkę miasta.
3. Wspieranie środowiska twórczego poprzez system nagród i stypendiów.

4. Prowadzenie działań w zakresie zmian jakościowych struktury zatrudnienia w jednostkach kultury przy uwzględnieniu następujących kryteriów: posiadane kwalifikacje (wykształcenie), doświadczenie zawodowe w kulturze, operatywność i kreatywność w działaniach, w tym umiejętność opracowywania projektów unijnych oraz ich realizacja.
5. Wspieranie działań wysoko wyspecjalizowanej kadry instruktorskiej w zakresie prowadzenia zespołów, sekcji artystycznych w poszczególnych dziedzinach sztuki oraz działań obejmujących edukację kulturalną.
6. Pozyskiwanie kadry do tworzenia i realizacji projektów w kulturze z udziałem środków zewnętrznych.

Cel operacyjny nr 4 – Wzmocnienie oferty konkurencyjności oferty kulturalnej

Działania

1. Realizowanie nowych form upowszechnieniowych w kulturze.
2. Podnoszenie jakości działań kulturalnych pod względem programowym.
3. Inspirowanie środowiska do aktywnego uczestnictwa, współrealizacji przy tworzeniu oferty kulturalnej.
4. Podejmowanie działań na rzecz prezentacji wszystkich dziedzin sztuki przy wykorzystaniu potencjału i dorobku środowisk amatorskiego ruchu artystycznego i środowisk twórczych oraz aktywności wolontariatu.

Cel operacyjny 5 – Rozwój czytelnictwa.

Filie biblioteczne praktycznie pełnią obecnie rolę wypożyczalni książek i udostępniania czasopism. Nawet jako wypożyczalnie nie spełniają w pełni swej roli ze względu na ograniczony dopływ nowości wydawniczych. Nie mają też warunków lokalowych i zabezpieczenia w dobrej klasy sprzęt dydaktyczny do prowadzenia działań oświatowych i kulturalno-upowszechnieniowych.

Działania:

1. Poprawa jakości zbiorów bibliotecznych. Biblioteka – najważniejszy konsument produkcji wydawniczej.
2. Zapewnianie stałego dopływu nowości wydawniczych do publicznych placówek bibliotecznych – książki, prasy ogólnej i specjalistycznej, wydawnictw audiowizualnych itp. w celu realizacji oczekiwań czytelnicznych oraz wypełnianiu norm i standardów krajowych i międzynarodowych.
3. Organizowanie szerokiego dostępu do informacji za pośrednictwem Internetu.
4. Rozwój współpracy z placówkami oświatowymi w zakresie tworzenia szerokiej oferty czytelnicznej i promocji książki oraz kreowania pozytywnych nawyków wśród dzieci

i młodzieży w zakresie czytelnictwa (lekcje biblioteczne, konkursy i akcje czytelnicze, rozwijanie form kontaktu z książką, spotkania i inne działania promujące twórców z regionu oraz utwory o tematyce regionalnej).

5. Integrowanie środowiska wokół promocji książki i czytelnictwa.
6. Biblioteka – miejsce spotkań autorskich, dyskusji, imprez promocyjnych.

Cel operacyjny 6 – Ochrona dziedzictwa kulturowego.

Suwałki są miastem, które zachowało – generalnie niezniszczoną podczas ostatniej wojny – zabytkową starówkę. Wiele z kamienic (ul. Kościuszki, przyległe place i ulice oraz dwa parki) są zabytkami z okresu świetności miasta, tj. z XIX i XX w.

Ich wykorzystanie na cele użyteczności publicznej, w tym kulturalnej, turystycznej, gastronomicznej i in. będzie wiodącym celem działań władz samorządowych miasta, stanowiącym jego wizytówkę oraz dokumentującym historię i tradycje.

Działania:

1. Kontynuowanie prac w zakresie rewitalizacji zabytkowych obiektów starówki i otoczenia – w tym na ulicach Kościuszki, Chłodnej, Ks. Hamerszmita i in. w centrum miasta – poprzez: remonty kapitalne obiektów komunalnych, sprzedaż kamienic prywatnym właścicielom, zabezpieczanie obiektów przed postępującą destrukcją i dewastacją.
2. Zagospodarowywanie starówki pod kątem wykorzystania obiektów na cele kulturalne, turystyczne i inne w zakresie użyteczności publicznej.
3. Sporządzanie ofert do zakupu (wynajmu) zabytkowych kamienic w centrum miasta prywatnym nabywcom do zagospodarowania na cele, kulturalne (także turystyczne, sportowe).

Cel operacyjny 7 – Równoważenie dostępu do kultury.

Dla rozwoju kultury w regionach o bogatym dziedzictwie kulturowym, do których należą Suwałki i Suwalszczyzna, jest szansa dla wykorzystania lokalnego potencjału.

W latach 2005-2010 miasto Suwałki podejmować będzie starania o pozyskanie środków z funduszy strukturalnych, w tym w ramach Programu INTERREG III na realizację zadań w kulturze. Zakresem tego programu objęte jest m.in. województwo podlaskie.

Priorytety:

Priorytet 1 – Zwiększanie konkurencyjności regionów przygranicznych poprzez modernizację i rozwój infrastruktury przygranicznej.

Priorytet 2 – Rozwój kapitału ludzkiego i rozwój współpracy przygranicznej.

Programy do wykorzystania:

1. Program Sąsiedztwa Polska-Białoruś- Ukraina w następującym zakresie:

- 1.1. Rozwój informacji turystycznej (centrów informacji).
- 1.2. Budowa infrastruktury mającej na celu rozwój form wypoczynku, w tym szlaków edukacyjnych i kulturowych.
- 1.3. Konserwacja i utrzymanie zabytków i obiektów historycznych oraz ich otoczenia.
- 1.4. Adaptacja obiektów mających wartość jako wspólny element dziedzictwa kulturowego – na cele związane z działalnością kulturalną, turystyczną oraz gospodarczą.
- 1.5. Tworzenie systemów informacji kulturalnej.
- 1.6. Wykorzystanie kultury i budowa wizerunku miasta.
- 1.7. Kultura masowa – dopasowanie do nowych wymagań (lepszą, głębszą, mądrzejszą).
2. Program Sąsiedztwa Litwa-Polska-Rosja (obwód kaliningradzki) w następującym zakresie:
  - 2.1. Budowa zintegrowanych tras edukacyjno-kulturowo-turystycznych.
  - 2.2. Konserwacja obiektów wspólnego dziedzictwa kulturowego, w tym m.in. obiektów architektury, kompleksów przemysłowych, miejsc martyrologii, rezerwatów kulturowych, modernizacja istniejącej sieci placówek kulturalnych w celu rozwijania współpracy ponadgranicznej.

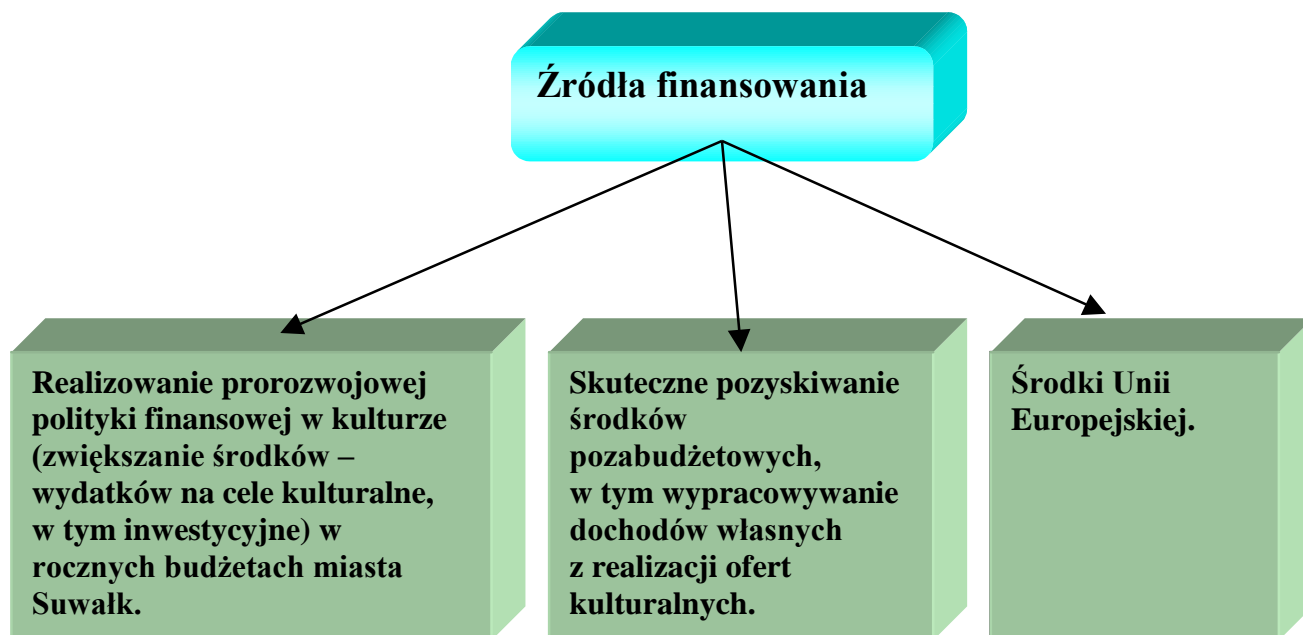
Cel operacyjny 8 – Studia i prace badawcze w zakresie historii miasta i regionu.

Historia miasta Suwałk ma bogatą tradycję w zakresie kultury i innych obszarach działalności społecznej. Uwarunkowane to było i jest położeniem geograficznym miasta – na styku kultur, tradycji i różnorodności pod względem zamieszkujących miasto i region mniejszości narodowych i etnicznych.

Działania:

1. Opracowywanie materiałów archiwalnych znajdujących się w Archiwum Państwowym dotyczących historii miasta i regionu.
2. Popularyzacja wiedzy w postaci wydawnictw, opracowań tematycznych oraz artykułów w prasie regionalnej i krajowej.
3. Pozyskiwanie materiałów dotyczących miasta i regionu z innych placówek archiwalnych z terenu kraju i zagranicznych.
4. Pozyskiwanie środków pomocowych w zakresie popularyzacji wiedzy o mieście i regionie oraz na działalność wydawniczą.
5. Prowadzenie badań z historii miasta i regionu.

10. Źródła finansowania

W omawianym okresie środki publiczne będą podstawą finansowania kultury. Zmieni się zasada zarządzania środkami publicznymi (granty na realizację projektów). Większego znaczenia będzie nabierała zasada współfinansowania przedsięwzięć ze źródeł publicznych i prywatnych. Większy też będzie udział środków unijnych.

Fundusze strukturalne będą zasilać różne sfery polskiej kultury – od rewaloryzacji zabytkowych obiektów w mieście poprzez budowę sal koncertowych, teatralnych do dokapitalizowania zbiorów bibliotecznych, renowację, konserwację i zakupy cennych dla miasta zbiorów obiektów muzealnych.

Wynika stąd konieczność sięgania po środki finansowe z innych źródeł na realizację zadań i projektów w dziedzinie kultury, w tym z funduszy UE, np. w ramach programów PHARE, ERDF, INTERREG III A, Kultura 2000, Leonardo i innych.

Uzupełnieniem wielkości miejskich środków budżetowych wydzielonych na kulturę są też dotacje celowe z Ministerstwa Kultury (budżet państwa) czy Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego.

Po wejściu Polski do Unii Europejskiej na realizację projektów związanych ze sferą kultury po stronie polskiej jest do wykorzystania ponad 30 mln euro.

Projekty kulturalne na pozyskanie tych środków będą jednak musiały konkurować z innymi dziedzinami: edukacją, turystyką czy sportem.

Uwarunkowane jest to ponoszeniem przez beneficjenta wkładu finansowego w wysokości co najmniej 25 proc. kosztów kwalifikowanych danego projektu.

Wkładem w realizację zadań jest także promesa władz samorządowych – jako umowa przyrzeczenia o współfinansowaniu projektów realizowanych ze środków europejskich – pod

warunkiem że zostanie ona zakwalifikowana przez właściwe organy decyzyjne o przyznaniu środków przy udziale miejskich środków samorządowych.

Generalnie będzie się utrzymywała zasada finansowania kultury i sztuki z różnych źródeł tj.: sektora publicznego szczebla centralnego, regionalnego i lokalnego sektora prywatnego i pozarządowego.

Tabela nr 3. Finansowanie samorządowych instytucji kultury w latach 1999 – 2004.

Dotacje z budżetu (w zł)													
Lp.	Nazwa instytucji kultury	1999 r.		2000 r.		2001 r.		2002 r.		2003 r.		2004 r.	
		miasta	państwa	miasta	państwa	miasta	państwa	miasta	państwa	miasta	państwa	miasta	państwa
1.	Muzeum Okręgowe	372 400	686 584	489 429	686 000	457 950	588 800	410 000	677 000	470 000	677 000	707 000	582 000
2.	Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej	289 200	575 165	330 540	574 000	402 090	480 000	341 000	553 000	370 000	571 500	555 000	475 000
3.	Regionalny Ośrodek Kultury i Sztuki	288 400	633 930	560 008	615 000	531 733	571 200	455 000	656 000	731 500	656 000	1 024 000	533 500
Ogółem		950 000	1 884 667	1 379 977	1 875 000	1 393 773	1 640 000	1 206 000	1 886 000	1 571 500	1 904 500	2 286 000	1 590 000

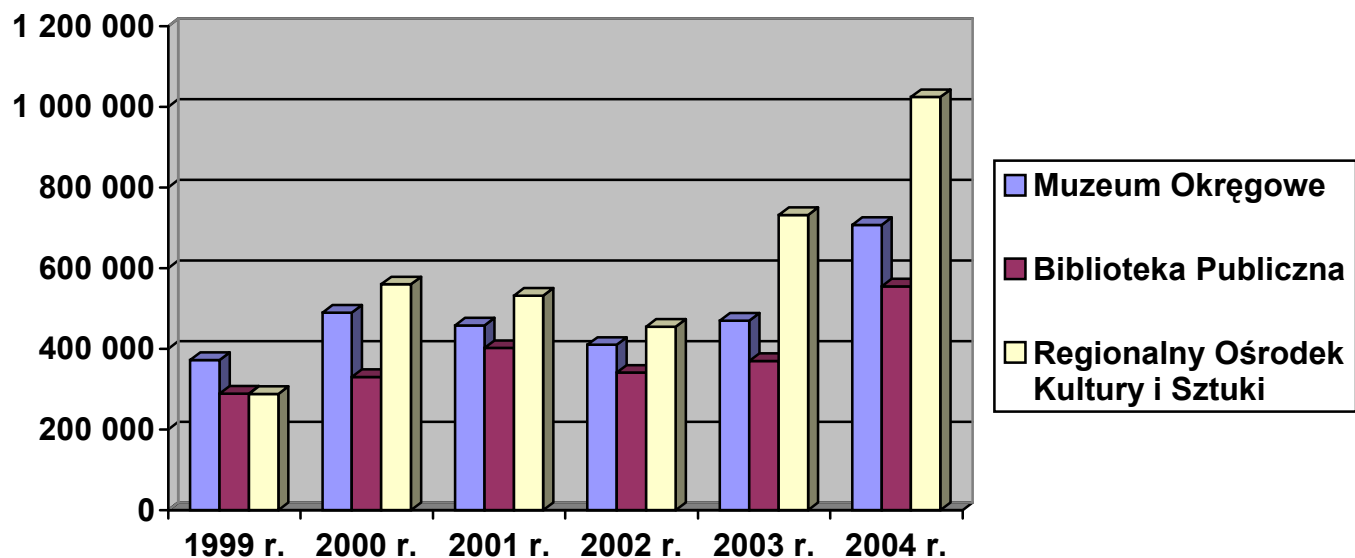
Dotacje i subwencje (w zł)													
Lp.	Nazwa instytucji kultury	1999 r.		2000 r.		2001 r.		2002 r.		2003 r.		2004 r.	
		miasta	państwa	miasta	państwa	miasta	państwa	miasta	państwa	miasta	państwa	miasta	państwa
1.	*Młodzieżowy Dom Kultury	180 831	271 246	497 368	243 054	522 851	400 686	310 422	664 440	537 242	513 462	352 921	615 097

* do 31.05.2000 r. - Młodzieżowy Dom Kultury, od 1.06.2000 r. do 29.02.2004 r. - Zespół Placówek Pracy Pozaszkolnej, od 1.03.2004 r. - MDK

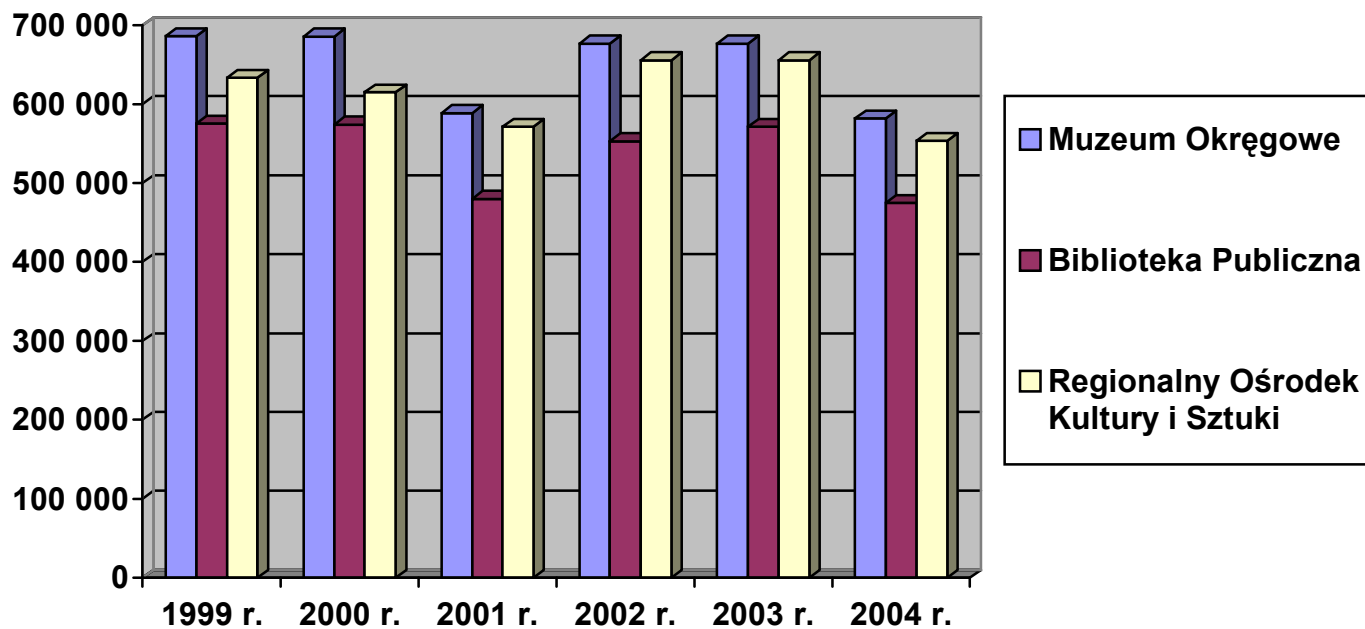
Źródło: Wydział Finansowy – stan na dzień 23.11.2004 r.

Wykres nr 4. Struktura finansowania samorządowych instytucji kultury w latach 1999 – 2004 r budżetu miasta i budżetu państwa.

1. Dotacja z budżetu miasta (w zł)

2. Dotacja z budżetu państwa (w zł)

Wykres nr 5. Struktura finansowania Młodzieżowego Domu Kultury w latach 1999 – 2004 (w zł).

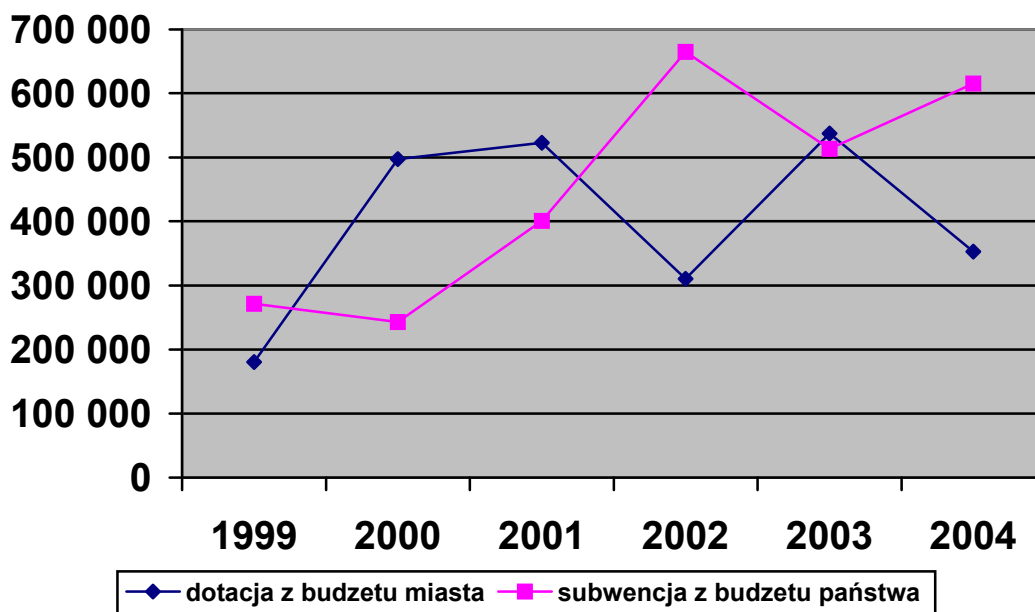
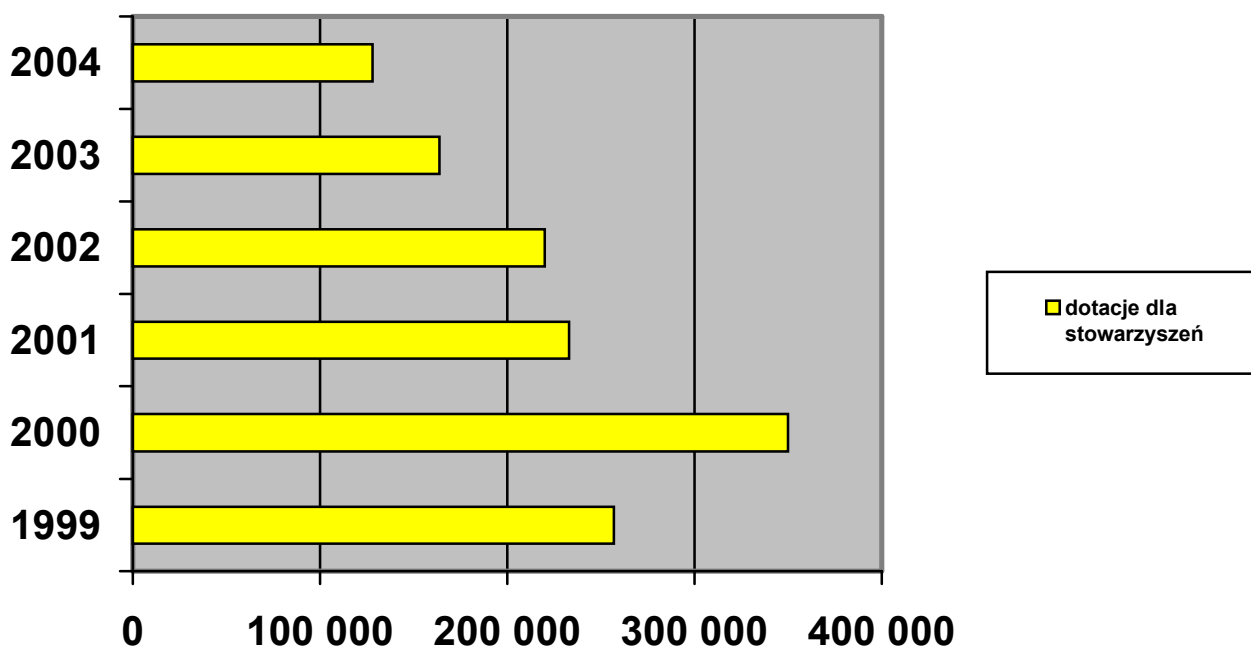

Tabela nr 5. Dotacje dla stowarzyszeń w latach 1999 – 2004.

Lata	Dotacje dla stowarzyszeń w latach 1999 – 2004 /w zł/ w dziale „kultura”
	1999
2000	350 000
2001	233 000
2002	220 000
2003	163 945
2004	128 300

Źródło: Materiały własne (komentarz na str. 35)

Wykres nr 6. Dotacje dla stowarzyszeń w latach 1999 – 2004 (w zł).

11. Podsumowanie

Niniejszy program jest próbą określenia kierunków rozwoju miasta w korelacji z możliwościami finansowymi budżetu miasta i instytucji finansujących kulturę, uwarunkowaniami działalności organizacji non profit oraz innych dających konkretny produkt bądź jednostkowe oferty działań w kulturze.

Dokument ten obejmuje niemal wszystkie instrumenty, cele i działania w kulturze, jest wystarczający dla oceny zgodności zamierzeń i projektów w rozwoju kultury w Suwałkach z Programem Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego, Narodową Strategią Rozwoju Kultury czy Strategią Zrównoważonego Rozwoju Miasta Suwałki.

Dla osiągnięcia wymienionych w programie celów niezbędne są szeroko zakrojone działania, środki finansowe, jak też inwestycje w zasoby ludzkie (kadry zarządzające kulturą, wykształcenie odbiorców kultury, większe wykorzystanie dostępnych nowoczesnych technologii w upowszechnianiu kultury).

Wdrożenie tego programu zapewni rozwój wybranych sfer kultury i realizację założonych głównych celów, w tym w szczególności:

- 1) Wzmocnienie bazy materialnej kultury.
- 2) Rewaloryzację i adaptację na cele kulturalne opuszczonych obiektów zabytkowych (tereny pokoszarowe, więzienne, elektrowni itp.).
- 3) Wzrost znaczenia książki, zdigitalizowanie i udostępnienie zbiorów bibliotecznych w Internecie.
- 4) Edukację kulturalną i wzrost znaczenia kultury w życiu społecznym.
- 5) Wzrost wszechstronnego uczestnictwa w kulturze poprzez poprawę konkurencyjności, atrakcyjności oferty kulturalnej.

Na realizację programu będą też miały wpływ czynniki zewnętrzne, leżące poza sferą kultury, jak na przykład:

- uwarunkowania polityczne i społeczne,
- sytuacja społeczno – ekonomiczna społeczeństwa,
- potrzeby i aspiracje społeczne,
- wysokość nakładów finansowych, możliwości pozyskiwania środków finansowych na projekty kulturalne.

Należy też oczekiwać zwiększenia roli organizacji pozarządowych i podmiotów prywatnych w realizacji zadań w sferze kultury.

12. Załączniki

Załącznik nr 1

Instytucje upowszechniania kultury oraz inne jednostki kultury na terenie miasta

1. Regionalny Ośrodek Kultury i Sztuki, ul. Noniewicza 71 oraz:
  - klub „Suwalszczyzna”, ul. Świerkowa 52,
  - muszla koncertowa w parku Konstytucji 3 Maja (obiekt w administrowaniu ROKiS);
2. Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej, ul. E Plater 33 A oraz:
  - Oddział dla Dzieci (w budynku biblioteki głównej),
  - Specjalistyczny Oddział Biblioteczny, ul. Waryńskiego 39 B,
  - Filia biblioteczna nr 1, ul. Szpitalna 60 (w budynku szpitala wojewódzkiego),
  - Filia biblioteczna nr 2, ul. Klonowa 41,
  - Filia biblioteczna nr 3, ul. Północna 26;
3. Muzeum Okręgowe, ul. Kościuszki 81 oraz:
  - oddział - Muzeum im. Marii Konopnickiej 31;
4. Młodzieżowy Dom Kultury, ul. Noniewicza 42 (instytucja podległa resortowi oświaty);
5. Archiwum Państwowe (jednostka państwowa o charakterze regionalnym);
6. Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia, ul. Noniewicza 83 (państwowa instytucja artystyczna);
7. Muzeum Historii i Tradycji Żołnierzy Suwalszczyzny, ul. Wojska Polskiego 40 (placówka prowadzona przez 14 Suwalski Pułk Artylerii Przeciwpancernej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego).

Załącznik nr 2

Wybrane stowarzyszenia i inne jednostki organizacyjne realizujące zadania w dziedzinie kultury

1. Suwalskie Towarzystwo Muzyczne im. Emila Młynarskiego,
2. Stowarzyszenie Miłośników Muzyki, Pieśni i Tańca Suwalszczyzny,
3. Augustowsko-Suwalskie Towarzystwo Naukowe,
4. Suwalskie Towarzystwo Fotograficzne,
5. Stowarzyszenie „Pomoc Dzieciom”,
6. Międzynarodowe Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Społecznego,
7. Stowarzyszenie Kulturalne „Janko Muzykant”,
8. Stowarzyszenie Przyjaciół Suwalszczyzny,
9. Stowarzyszenie Edukacji Muzycznej,
10. Oddział Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza,
11. Suwalskie Stowarzyszenie Rodzin i Przyjaciół Osób Chorych Psychiczenie „Nadzieja”,
12. Komenda Hufca Związku Harcerstwa Polskiego,
13. Uniwersytet Trzeciego Wieku,
14. Pizzeria – Galeria „Rozmarino” ,
15. Szkoła Tańca „Libra” – Jarosław Przekop,
16. Fundacja Muzyki Aukso (Warszawa)

Załącznik nr 3

Wybrane obiekty– miejsca pamięci na terenie miasta

I. Pomniki i obeliski poświęcone pamięci:

1. suwalczan poległych z rąk hitlerowców w latach 1939-1945 – park Konstytucji 3 Maja;
2. żołnierzy Armii Radzieckiej poległych w walkach o wyzwolenie Suwałk i Suwalszczyzny – park Konstytucji 3 Maja;
3. ks. Jerzego Popiełuszki - symboliczny pomnik przy konkatedrze pw. św. Aleksandra, ul. E. Plater 2;
4. żołnierzy Polskiej Organizacji Wojskowej - cmentarz rzymskokatolicki przy ul. Bakalarzewskiej;
5. żołnierzy (ułanów grochowskich) – cmentarz rzymskokatolicki przy ul. Bakalarzewskiej;
6. żołnierzy Armii Krajowej oraz Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość - cmentarz rzymskokatolicki przy ul. Bakalarzewskiej ;
7. żołnierzy Września 1939 r. - ul. Wojska Polskiego;
8. żołnierzy i jeńców radzieckich - ul. Reja - obok Lasu Szwajcarskiego;
9. 16 członków ruchu oporu z lat II wojny światowej (zbiorowa mogiła) - Las Szwajcarski;
10. członków grupy oporu kpt. Stanisława Bielickiego (zbiorowa mogiła) - Las Szwajcarski;
11. straconych (patrz pkt 9.) – pomnik Straceń - ul. Sejneńska;
12. żołnierzy Armii Krajowej - skwer – róg ulic Sejneńska i Utrata;
13. Marszałka Józefa Piłsudskiego - na terenie 14. Suwalskiego Pułku Artylerii Przeciwpancernej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego przy ul. Wojska Polskiego;
14. Jana Kozińskiego- dziedziniec Muzeum Okręgowego, ul. Kościuszki 81 (popiersie odzyskane z Muzeum Narodowego w Warszawie, stojące od czasów powojennych w Parku Łazienkowskim, wcześniej (latach 30.) - na terenie suwalskiego pułku przy ul. Wojska Polskiego;
15. Knuta Olofa Falka (szwedzkiego lingwisty) - ul. Kościuszki 81 (przed budynkiem Muzeum Okręgowego);
16. Marii Konopnickiej - park im. Marii Konopnickiej;

ponadto:

17. Dąb Wolności – na pamiątkę odzyskania przez Polskę niepodległości po I wojnie światowej (zasadzony w latach 20-tych XX w.);
18. figury świętych Benedykta i Romualda – wejście do konkatedry pw. św. Aleksandra, pl. Piłsudskiego;
19. figura św. Jadwigi (w innej wersji – Matki Boskiej) – pl. Piłsudskiego;
20. krzyże na dawnych rogatkach miasta (m.in. na rogu ul. Sejneńska i Utrata, na ul. Utrata – za mostem na Czarnej Hańczy, na placu Świętego Krzyża);
21. 10 kamiennych obelisków – “Dekalog”, teren parafii św. Kazimierza Królewicza, ul. Witosa 8;
22. obelisk poświęcony wejściu Polski do Unii Europejskiej, rondo na ul. Wojska Polskiego (odsłonięty 1 maja 2004 r.).

II. Kwatery:

1. żołnierzy POW – na cmentarzu rzymskokatolickim przy ul. Bakalarzewskiej;
2. żołnierzy polskich (7 nagrobków) z okresu I wojny światowej na cmentarzu rzymskokatolickim Parafii św. Piotra i Pawła przy ul. Wojska Polskiego;
3. żołnierzy polskich – na cmentarzu rzymskokatolickim przy ul. Wojska Polskiego;
4. żołnierzy i jeńców radzieckich na cmentarzu jenieckim przy ul. Reja.

III. Tablice upamiętniające:

1. 300. rocznicę odsieczy wiedeńskiej (odsłonięcie w 1983 r.), budynek Ratusza od strony ul. Mickiewicza 1;
2. więzionych i pomordowanych, miejsce kaźni, siedziba po 1944 r. UB i NKWD, potem siedziba dawnej Komendy Wojewódzkiej MO, obecnie siedziba banku PKO S.A., ul. Kościuszki 64;
3. nauczycieli poległych i zamordowanych podczas II wojny światowej, budynek I Liceum Ogólnokształcącego przy ul. Mickiewicza 3;
4. Abrahama Szterna – poety i działacza żydowskiego, ur. w Suwałkach - kamienica przy ul. Waryńskiego 1 (róg ul. Kościuszki);
5. nauczycieli poległych w latach 1939-45 na budynku hotelu „Dom Nauczyciela” i siedzibie Zarządu Związku Nauczycielstwa Polskiego przy ul. Kościuszki 120;
6. Marszałka Józefa Piłsudskiego, budynek Muzeum Okręgowego, ul. Kościuszki 81;
7. Marię Konopnicką, budynek Biblioteki Publicznej im. M. Konopnickiej, ul. Plater 33 A,
8. Marię Konopnicką, budynek Muzeum im. M. Konopnickiej, ul. Kościuszki 31,
9. Alfreda Wierusza – Kowalskiego – na budynku – miejscu zamieszkania malarza i jego rodziny, ul. Kościuszki 16;
10. Zdzisława Maszewskiego, suwałczanina, żołnierza wywiadu AK – na budynku, ul. Kościuszki 59;
11. działaczy KM PPR, budynek przy ul. Kościuszki 116;
12. żołnierzy walczących pod Tobrukiem na murze obok pomnika Żołnierzy Września 1939 r. przy ul. Wojska Polskiego;
13. Aleksandry Piłsudskiej, budynek Gimnazjum nr 1, ul. Kościuszki 126,
14. Marszałka Józefa Piłsudskiego, budynek Szkoły Podstawowej 126.

ponadto:

szereg tablic pamiątkowych i okolicznościowych w suwalskich świątyniach poświęconych m.in. żołnierzom i kombatantom (m.in. konkatedra pw. św. Aleksandra, kościół pw. świętych Piotra i Pawła).

13. Bibliografia

1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013, Ministerstwo Kultury, Warszawa
2. Program Wojewódzki na lata 2004-2006, Białystok
3. Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2006, Białystok 2001
4. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Suwałki do roku 2015, Suwałki, czerwiec 2000
5. Wieloletni Plan Inwestycyjny Miasta Suwałk na lata 2001 – 2005
6. Kwartalnik “Kultura współczesna” nr 3, 2004
7. Wiesław Łagodziński, Szanse i zagrożenia uczestnictwa w kulturze (w świetle wyników badań Głównego Urzędu Statystycznego), Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2004
8. Jan Szomberg red., Kultura i przemysły kultury szansą rozwojową dla Polski, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2002
9. Projekty kulturalne – krok po kroku, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, 2004
10. Fundusze strukturalne – możliwości dla sektora kultury, Narodowe Centrum Kultury, 2004
11. Raport – Postrzeganie działań kulturalnych przez mieszkańców Suwałk, Regionalny Ośrodek Kultury i Sztuki, Suwałki 2003
12. Stefan Maciejewski, Po ziemi suwalskiej, Przewodnik turystyczny, Wydawnictwo Hańcza, wyd. II, Suwałki 1998
13. Informacja w zakresie realizacji zadań w dziedzinach “kultura” i “turystyka” w latach 1999-2002, Wydział Kultury i Turystyki Urzędu Miejskiego w Suwałkach, wrzesień 2002
14. Informacje o działalności instytucji i placówek kultury oraz innych jednostek prowadzących działalność kulturalną na rzecz mieszkańców miasta (za lata 2002 i 2003), Wydział Kultury i Turystyki Urzędu Miejskiego w Suwałkach, opracowania własne
15. Informacje jednostkowe dotyczące opracowania Programu Rozwoju Kultury w Suwałkach na lata 2005-2008 z jednostek kultury w Suwałkach:
  - Regionalnego Ośrodka Kultury i Sztuki,
  - Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej,
  - Muzeum Okręgowego,
  - Młodzieżowego Domu Kultury,
  - Archiwum Państwowego,
  - Państwowej Szkoły Muzycznej I i II stopnia

